

Publikator

artykuły informacyjne i dydaktyczne dla nauczycieli

ROK 2021 nr 76

Wydawca:
MODN w Elku
ISSN 1641-8085

*Poprzez białe drogi, z mrozem za pan brat
pędzą nasze sanie szybkie niby wiatr.
Biegnij koniu wrony przez uśpiony las
my wieziemy świerk zielony i śpiewamy tak:*

*Pada śnieg, pada śnieg, dzwonią dzwonki sań
co za radość, gdy saniami można jechać w dal
Gdy pada śnieg, pada śnieg, dzwonią dzwonki sań
a przed nami i za nami wiruje tyle gwiazd.*

*Biegniesz biała drogo nie wiadomo jak,
nie ma tu nikogo, kto by znaczył ślad.
Tylko nasze sanie, tylko szybki koń
tylko gwiazdy roześmiane i piosenki ton.*

*Pada śnieg, pada śnieg, dzwonią dzwonki sań
co za radość, gdy saniami można jechać w dal
Gdy pada śnieg, pada śnieg, dzwonią dzwonki sań
a przed nami i za nami wiruje tyle gwiazd.*

WESOŁYCH
ŚWIĄT
BOŻEGO
NARODZENIA

SZCZĘŚLIWEGO
NOWEGO
ROKU

fot. pixabay.com

W NUMERZE:

- Krzysztof Pilat
*Cyfryzacja edukacji –
zastosowanie rozszerzonej
rzeczywistości w dydaktyce* s. 2
- Ks. Wojciech Guzewicz
Co jest istotą pokoju? s. 4
- Edyta Musialik
*Bose stópki, czyli słów kilka o jodze
w przedszkolu* s. 5
- Agnieszka Chabowska-Litka
*Model kształcenia zawodowego
a rynek pracy na przykładach
polskiego i niemieckiego systemu
edukacji* s. 7
- Anna Marchel
*Kreatywnie na co dzień –
propozycje ciekawych kartek
okolicznościowych* s. 16
- Krzysztof Pilat
*Wsparcie nauczycieli w realizacji
kształcenia na odległość* s. 18
- Ks. Wojciech Guzewicz
*Uniwersytet jako wytwór kultury
średniowiecza* s. 23
- Krystyna Michałowska
Dzieje się w CEM-ie s. 24
- Ryszard Skawiński
Co to jest dobro? s. 26

Cyfryzacja edukacji

- zastosowanie rozszerzonej rzeczywistości w dydaktyce

Możliwości cyfryzacji placówek edukacyjnych, zastosowania rozszerzonej rzeczywistości w edukacji, profesjonalny streaming i hybrydowe zajęcia w pandemii oraz warsztaty z obsługi VR VIVE HTC z prezentacją narzędzi do streamingu poznali dyrektorzy szkół i placówek oświatowych oraz doradcy metodyczni na konferencji regionalnej w obecności Warmińsko-Mazurskiego Wicekuratora Oświaty i Starosty Ełckiego 24 listopada 2021 roku w MODN.

Wicekurator Wojciech Cybulski przypomniał rozliczne programy umożliwiające już stosowanie omawianych technologii w szkołach i placówkach oświatowych:

- projekt Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej zakłada stworzenie sieci dostępu do Internetu łączącej wszystkie szkoły w Polsce (ok. 30,5 tys.). OSE będzie siecią wirtualną opartą na istniejącej infrastrukturze szerokopasmowej, wybudowanej w całości ze środków komercyjnych jak i przy udziale dofinansowania ze środków publicznych, w szczególności Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa);
- Aktywna tablica 2020-2024 to program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- „Zdalna szkoła+” oferowała pieniądze na zakup sprzętu potrzebnego do zdalnej edukacji. Złożenie wniosku to gwarancja otrzymania dofinansowania, a to wynosi od 35 do 165 tysięcy złotych.
- Rządowe wsparcie 500 zł dla nauczycieli. Nauczyciel zatrudniony zarówno w szkole publicznej, jak i niepublicznej, prowadzący kształcenie na odległość mógł otrzymać 500 zł dofinansowania do zakupu sprzętu, w tym m.in. akcesoriów komputerowych, oprogramowania lub usługi dostępu do Internetu;
- Laboratoria Przyszłości to inicjatywa edukacyjna realizowana przez Ministerstwo Edukacji i Nauki we współpracy z Centrum GovTech w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Celem jest tworzenie nowoczesnej szkoły, w której zajęcia będą prowadzone w sposób ciekawy, angażujący uczniów, sprzyjający odkrywaniu talentów i rozwijaniu zainteresowań.

Przedstawiciele ASSECO i HTC zapoznali dyrektorów szkół i doradców metodycznych z możliwościami dostępnymi na rynku. Grzegorz Pytkowski, pełnomocnik zarządu ds. edukacji Asseco zakreslił możliwości cyfryzacji placówek edukacyjnych. Michał Hryniewicz oraz Dorota Paszyńska Przedstawiciele VIVE HTC zaprezentowali zastosowania rozszerzonej rzeczywistości w edukacji.

Rozszerzona rzeczywistość, w skrócie VR (z ang. *Virtual Reality*), jest takim wykorzystaniem technologii komputerowej, by wywołać poczucie doświadczania pewnej nierzeczywistej sytuacji, nie jako obserwator z zewnątrz, ale tak jakby się było w samym środku akcji. Specjalne gogle umożliwiają przeniesienie się w czasie i przestrzeni. VR może pomóc ludziom w życiu codziennym, edukacji i pokonywaniu ograniczeń. W trakcie zajęć uczniowie mogą ćwiczyć wyobraźnię, pamięć, spostrzegawczość i orientację przestrzenną podczas aktywności z elementami wizualizacji.

Możliwości wykorzystania w edukacji rozszerzonej rzeczywistości są ograniczone tylko wyobraźnią, dzięki możliwości przebywania w dowolnym proponowanym w aplikacjach i programach środowisku. Szerokie 120° poziome pole widzenia poszerza wrażenia wizualne i dopasowuje się do ludzkiego oka, pozwalając widzieć bardziej naturalnie. Pozwala doświadczać płynnych wizualizacji. Cieszy wyjątkową płynnością obrazu. Pozwala korzystać z grafiki zgodnie z zamierzeniami twórców. Można dostosować odległość między żrenicami, aby uzyskać optymalny komfort oglądania. Łatwo znaleźć swoje ulubione miejsce dzięki projektowi tarczy podczas noszenia zestawu słuchawkowego. Precyzyjne śledzenie w skali pomieszczenia zapewnia 360-stopniowe pokrycie ruchu z dokładnością do milimetra w pozycji siedzącej, stojącej lub w rozległej przestrzeni przyjaznej dla wielu użytkowników. Wysokiej jakości dźwięk dzięki integracji dźwięku przestrzennego 3D i potężnemu wzmacniaczowi słuchawki zapewniają wciągające pejzaże dźwiękowe, które zmieniają świat. Ergonomiczna konstrukcja zapewniająca równowagę i wygodę z możliwością

regulacji. Wygodne dopasowanie do sesji VR o dowolnej długości i przeznaczeniu. Pasuje do różnych rozmiarów głowy i typów widzenia, nawet do okularów.

Streaming to w dosłownym tłumaczeniu z języka angielskiego "strumieniowanie", czyli udostępnianie treści za pomocą technologii przesyłania strumieniowego. W skrócie więc, dane są na komputerze odbiorcy tylko tymczasowo.

Wartościowym rezultatem konferencji regionalnej „Cyfryzacja edukacji – zastosowanie rozszerzonej rzeczywistości w dydaktyce” zorganizowanej przez ASSECO i Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elku pod patronatem honorowym Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty jest

nawiązanie współpracy z ASSECO w celu adaptacji zmian technologicznych do edukacji stawiającej za cel utworzenie i upowszechnienie rozwiązań edukacyjnych łączących doradztwo i rozwiązania zaawansowane technologicznie; podejmującej inicjatywy w dziedzinie doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie unowocześnienia procesu kształcenia oraz bazy dydaktycznej uwzględniające najnowsze osiągnięcia techniczne i technologiczne.

Przykładem dobrej praktyki mogłoby być stworzenie regionalnego centrum dydaktycznego VR wraz z oprogramowaniem i z systemem do streamingiem zajęć w partnerstwie z ASSECO, jako miejsca ćwiczeń w doskonaleniu nauczycieli z północno-wschodniej części Polski pozwalającym w pełni wykorzystać technologię oraz korzyści z niej płynące. Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elku jako największa samorządowa placówka doskonalenia nauczycieli w województwie warmińsko-mazurskim dysponuje odpowiednim potencjałem lokalowym oraz kadrami doradców metodycznych i nauczycieli konsultantów. Współpraca ośrodka doskonalenia nauczycieli z największą w Polsce firmą informatyczną pozwoliłaby realizować szkolenia dla środowiska oświatowego z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oferowanych przez ASSECO, które zainspirują nauczycieli, dyrektorów szkół i samorządy terytorialne do pozyskania i zastosowania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w szkołach i placówkach oświatowych.

Uczestnicy konferencji podkreślali celowość zastosowania w edukacji przedstawianych rozwiązań.

Co jest istotą pokoju?

Obserwując aktualną sytuację w świecie, stwierdzić należy, że w sposób dramatyczny szerzy się zło w wielorakich społecznych i politycznych przejawach: od nieładu społecznego po anarchię i wojnę, od niesprawiedliwości po przemoc wobec drugiego i jego unicestwienie.

By wytyczyć własną drogę wśród przeciwnych nacisków dobra i zła, rodzina ludzka – naucza św. Jan Paweł II – koniecznie musi czerpać ze skarbu *wspólnego dziedzictwa wartości moralnych*, otrzymanego w darze od samego Boga (*Orędzie na światowy dzień pokoju 1 stycznia 2005*, nr 2). Dlatego do tych, którzy zdecydowani są zwyciężać zło dobrem, kieruje zachętę, by *postępować szlachetnie, bezinteresownie, z wielko-duszością i umiłowaniem pokoju* (por. Rz 12, 17-21).

Co jest zatem istotą pokoju? Czym on jest w życiu człowieka i społeczności? Z czym przede wszystkim jest kojarzony? Dlaczego jego znaczenie jest tak wielkie i czego brakuje ludzkiej społeczności w sytuacji notorycznie zrywanych podstawowych międzyludzkich więzi? Odpowiedzi na te pytania wydają się naprawdę proste. Otóż istotą pokoju jest tkwiące w nim dobro. A jeśli tak, to pokój, w ścisłym słowa znaczeniu, jest cnotą społeczną, którą jednoznacznie należy odróżnić od wojny, w której dobra znaleźć nie można, oraz od irenizmu czy pacyfizmu, za którymi, pod pozorem lansowanego dobra, ukrywa się w rzeczywistości zło. Nauczanie Kościoła mówi, że „pokój jest dobrem, które należy wprowadzać poprzez dobro: jest on dobrem dla poszczególnych osób, dla rodzin, dla narodów świata i dla całej ludzkości; jest zatem dobrem, którego należy strzec i które należy rozwijać, wybierając i czyniąc dobro”. Oczywiście pokój jest dobrem wspólnym wszystkich ludzi, w każdym miejscu i czasie. Jest zatem taką wartością społeczną, która wprost umożliwia realizowanie dobra osobowego, ważnego z punktu widzenia każdej konkretnej osoby ludzkiej. Jeśli pokój w swej istocie jest dobrem osobowym oraz społecznym, to również wszelkie uwarunkowania jego trwania w ludzkiej społeczności nie powinny być zniekształcane złem moralnym, czy to definiowanym przez osobiste czyny poszczególnych jednostek, czy też zakorzenione w społeczeństwie „struktury grzechu”.

Tymi ostatnimi są takie mechanizmy i instytucje, które nie tylko nakłaniają do czynów moralnie złych, lecz także ułatwiają ich popełnianie. Pokój, będąc dobrem, nie może być zatem kojarzony ze złem, jakim jest wojna, nawet i tzw. wojna sprawiedliwa.

Pokój jako dobro nie jest równocześnie tym samym, co równowaga sił, która zmusza strony będące w konflikcie do niepodejmowania działań agresywnych. Jeśli pokój jest dobrem, to wyklucza również takie sytuacje społeczne, które powstały w wyniku zachwiania podstawowej równości wszystkich uczestników życia społecznego. Niesprawiedliwa oraz nadmierna manifestacja siły jednych, przy nieznacznej lub nawet zerowej sile strony opozycyjnej nie może być definiowana pojęciem pokoju. Pokój nie niweluje podmiotowości, ale tę podmiotowość w imię większego dobra wspólnego promuje. Stąd też propagandowa żonglerka terminami pokojowymi w społeczno-ustrojowych sytuacjach, totalizujących z jednej strony oraz anarchizujących z drugiej, koniecznie winna być poddawana negatywnej ocenie moralnej, jak też etyczno-prawnej.

Pokój jest dobrem, a zatem pomnażanie dobra w swej istocie również jest dobre. Wspaniale kwestię pomnażania dobra oddają słowa z Księgi Mądrości Syracha: „[Bóg] przez jedno umacnia dobro drugiego” (Syr 42,25). Pomnażanie dobra jest więc jego rozwojem, a to oznacza, że innym imieniem pokoju jest po prostu rozwój. Takie jest nauczanie społeczne Kościoła. Naturalne prawo moralne zobowiązuje do czynienia dobra, do jego pomnażania, czyli do nieustannego utrwalania pokoju: „Pokój wypracowuje się wytrwale, dzień po dniu, zachowując ustanowiony przez Boga porządek, który domaga się doskonalszej sprawiedliwości między ludźmi” (PP 76). Pomnażanie dobra, czyli jego umacnianie, będące pokojem, rozpoczyna się od zachowania porządku nakreślonego przez osobowe Dobro Najwyższe – Boga. Porządek ten uwidacznia swe oblicze nade wszystko w naturalnym prawie moralnym oraz prawie natury. Pierwsze wiąże byty świadome, drugie dotyczy substancji materialnej i organiczno-biologicznej. Ich wspólną podstawą są wszechobecne powinności nakreślone wolą samego Boga.

Bose stópki, czyli słów kilka o jodze w przedszkolu

Wszelchobecna technologia wyznacza nowe kierunki działań w edukacji, wymusza na nauczycielach podejmowanie innowacyjnych, nowatorskich przedsięwzięć, korzystania w pracy z narzędzi technologii informatyczno-komunikacyjnej. Wymaga się bowiem od szkół, placówek oświatowych i pedagogów, aby byli konkurencyjni, innowacyjni i wdrażali najnowsze technologie w celu wsparcia w procesie edukacji nie tylko uczniów i wychowanków, ale też i rodziców. Wyżej opisane działania nie omijają również przedszkola, którego zadaniem jest przygotowanie najmłodszych do aktywnego uczestnictwa w życiu nowoczesnego społeczeństwa.

Dzieci uczęszczające do przedszkola w większości nie potrafią zagospodarować sobie czasu wolnego bez konieczności sięgania po telefon, tablet czy komputer. Na podstawie wieloletnich obserwacji oraz przeprowadzonych diagnoz w pracy z dziećmi zauważyłam, że ekspansja nowych technologii sprawia, iż cyfrowy świat zaczyna wkraczać w środowisko dziecka na coraz wcześniejszym etapie jego rozwoju, mając jednocześnie znaczący wpływ na ten rozwój. Korzystanie z nowych technologii stało się dla współczesnego dziecka jedną z głównych form strukturalizowania czasu, tym samym ograniczyło aktywności fizyczne oraz możliwość bezpośredniej zabawy z innymi. Ponadto w edukacji przedszkolnej znajdują się dzieci z różnych środowisk, z różnymi potrzebami, trudnościami, talentami. Zadaniem nauczyciela zaś jest stworzenia bezpiecznej i przyjaznej atmosfery oraz dobór takich aktywności i zadań, w której każdy przedszkolak odniesie sukces, na miarę swoich możliwości, będzie posiadał tzw. poczucie sprawczości pozytywnej w działaniu.

Gdzie szukać rozwiązania powyżej opisanych problemów? Jaka metoda pracy z dziećmi, może pomóc najmłodszym w odnalezieniu równowagi pomiędzy światem technologii a realnych relacji międzyludzkich. Jak nauczyć dzieci radzić sobie ze stresem i negatywnymi emocjami?

Receptą na problemy współczesnego dziecka mogą stać zajęcia ruchowe oparte na innowacyjnej metodzie – jodze dla dzieci. Joga dla dzieci to alternatywna forma aktywności, dostępna dla każdego dziecka, dostosowana do jego potrzeb i zdolności, którą będzie mógł wykonywać wspólnie z grupą przedszkolną, jak również w domu z rodziną.

W Miejskim Przedszkolu „Perłka” im. Jana Brzechwy w Elku od 1 lutego 2021 roku prowadzona jest innowacja pedagogiczna „Bose stópki przedszkolaka – zabawy ruchowe z wykorzystaniem jogi”, która powstała z myślą o nauczaniu najmłodszych radzenia sobie z negatywnymi emocjami poprzez ruch i zabawę oraz ukazania alternatywnej formy spędzania czasu wolnego bez konieczności sięgania po narzędzia TIK. Innowacja jest także wyjściem naprzeciw wymogom edukacyjnym i wychowawczym zawartym w aktualnej podstawie programowej dla przedszkoli.

Zabawa i ruch stanowi główny element prawidłowego rozwoju każdego dziecka na całym świecie. Wpływa pozytywnie nie tylko na rozwój motoryczny, ale również kształtuje umiejętności społeczne oraz pozytywnie wpływa na poziom poznawczy młodego człowieka. Ruch od najmłodszych lat powinien towarzyszyć każdemu, niestety z obserwacji wynika, iż dzisiejszy świat, skupia się przede wszystkim na odkryciach, nowinkach technologicznych, które z jednej strony ułatwiają codzienne funkcjonowanie, z drugiej zaś wymuszają siedzący tryb życia. Współczesne dzieci, zwłaszcza w wieku przedszkolno-szkolnym, większość czasu spędzają właśnie w pozycji siedzącej. Siedzą w ławkach, w drodze z i do przedszkola/szkoły jadąc samochodem, ale także w domu – przed komputerem czy ekranem telewizora, smartfonu lub tabletu. Ponadto współczesny człowiek, już od najmłodszych lat ma kontakt z wielką ilością bodźców zewnętrznych (są to głównie: smartfony, komputery, tablety, bajki w telewizji, gry, billboardy reklamowe w miastach, i inne), które można nazwać jednym określeniem – rozpraszacz, i stwierdzić, iż to właśnie one mają znaczący wpływ na trudności

z koncentracją u dzieci. Trudności z koncentracją powodują, iż dzieci są nadmiernie pobudzone i mają skłonności do stałego rozpraszania uwagi. Nie są w stanie wysiedzieć spokojnie, nie potrafią skupić się na jednym zadaniu, zapamiętać treści czytanej przez nauczyciela opowiadania, czy nie pamiętają, jak mają prawidłowo wykonać dane zadanie. W rezultacie uzyskiwane przez nie wyniki w przedszkolu czy później w szkole, są gorsze, niż ich rzeczywiste możliwości.

Ruch jako ważny składnik determinujący wszechstronny rozwój całego organizmu powinien być wpisany w codzienny rozkład zajęć każdego dziecka. Już od urodzenia rozwój motoryczny ściśle koreluje z dojrzewaniem układu nerwowego oraz rozwojem poznawczym. Dzięki aktywnościom ruchowym dziecko poznaje najbliższe otoczenie, a także nabywa nowe umiejętności i doskonali, te wcześniej już poznane. Zabawy ruchowe są również skarbnicą wiedzy dotyczącej zachowań społecznych oraz sfery emocjonalnej. Uczą współdziałania, współpracy, pozwalają odkryć swoje mocne i słabe strony oraz ukazują sposoby na poradzenie sobie ze stresem, negatywnymi emocjami. Doskonają nie tylko umiejętności stricte motoryczne, ale także umiejętności poznawcze, takie jak: koncentracja uwagi, uważność, planowanie. Są to cechy niezwykle istotne w późniejszym okresie edukacyjnym, pozwalające na lepsze odnalezienie się w świecie edukacji szkolnej.

Zajęcia „Bose stópki przedszkolaka – zabawy ruchowe z wykorzystaniem jogi” są odpowiedzią na wyżej opisane problemy wynikające z niedostatecznej ilości ruchu w życiu współczesnego dziecka. Bazują na naturalnej aktywności ruchowej dziecka oraz zabawie, bardzo potrzebnej dla prawidłowego funkcjonowania. Zabawa bowiem to forma aktywności z pozoru prosta, w rezultacie zaś nieoceniona w procesie edukacji i wychowania. Poprzez zabawę dziecko ma możliwość wypowiedzenia swoich uczuć, pragnień, dążeń, poznaje także świat realny, czyli świat rzeczy i świat stosunków międzyludzkich.

Praktyka jogi jest znana od tysiącleci. Samo słowo joga zaś posiada wiele znaczeń, a jednym z nich jest „droga”. Zajęcia z wykorzystaniem jogi można więc potraktować jako pracę nad samym sobą w celu osiągnięcia tzw. harmonii. Udowodnione jest bowiem, że pracując z ciałem, wpływamy również na emocje. Zajęcia podjęte w ramach innowacji pedagogicznej „Bose stópki przedszkolaka – zabawy ruchowe z wykorzystaniem jogi” mają na celu przede wszystkim wspieranie naturalnej aktywności ruchowej dziecka, ale również kształtowanie prawidłowych postaw społecznych, wprowadzenie

dzieci w trudny dla nich świat wartości moralnych. Zabawy ruchowe oparte na jodze to także nauka wyciszenia się, relaksacji i skupienia uwagi, co w dzisiejszych czasach jest niezwykle istotne i jednocześnie trudne nie tylko dla dzieci, ale również dla dorosłych. Joga uczy rytuału, systematyczności, cierpliwości i wytrwałości w dążeniu do celu. Proponowane na zajęciach ćwiczenia gimnastyczne oparte są na pozycjach jogi – asanach, które nie tylko mają zabawną nazwę, ale też przedstawiają zwierzęta, rośliny, figury, jak kot, pies, wielbłąd, drzewo, księżyc. Są bliskie dziecięcemu światu. Kiedy poprosimy dziecko, aby stało się silne jak lew, ono bez trudu wchodzi w tę rolę. Dzieci więc naturalnie odnajdują się w ćwiczeniach jogi, nie zdając sobie sprawy, że „zabawa jogą” pozwala im rozwijać wiele obszarów i pozytywnie wpływać na obraz siebie samego.

Zajęcia ruchowe oparte na jodze są doskonałą formą aktywności dla dzieci z różnymi trudnościami i zaburzeniami, ponieważ bazują na naturalnej aktywności ruchowej dziecka, są jedną z form auto ekspresji, motywują do podejmowania intensywniejszego wysiłku fizycznego i psychicznego. Zajęcia jogi prowadzone są w grupie, nie uczą jednak rywalizacji, lecz są zabawą, poprzez którą dziecko odkrywa swoje możliwości, rozwija swój potencjał, uczy się radzić sobie z porażkami oraz skrajnymi emocjami, tymi negatywnymi ale też i pozytywnymi.

Joga to sposób na zaangażowanie wszystkich członków rodziny w gry i zabawy bazujące na ruchu lub ćwiczeniach wyciszających. Jest prostym i bardzo dostępnym sposobem wsparcia dzieci w budowaniu świadomości ciała i emocji.

Zajęcia „Bose stópki przedszkolaka – zabawy ruchowe z wykorzystaniem jogi” skierowane są do dzieci w wieku przedszkolnym, a ich głównym założeniem jest wspieranie rozwoju dziecka we wszystkich sferach (ruchowej, poznawczej, emocjonalno-społecznej, komunikacyjnej), umożliwienie mu nabywania i poszerzanie umiejętności zgodnie z jego możliwościami, a także wydłużenie czasu koncentracji uwagi na wykonywanym zadaniu. Ponadto innowacja zakłada współpracę pomiędzy przedszkolem a domem rodzinnym dziecka, poprzez zaproponowanie rodzicom alternatywnego sposobu spędzania wolnego czasu z dzieckiem. Zajęcia są tak skonstruowane, aby przede wszystkim rozwijać u dzieci samodzielność oraz uczyć współpracy w grupie i wzmacniać wiarę we własne możliwości. Mają przede wszystkim wspierać wszechstronny rozwój każdego dziecka korzystającego z zajęć, również dzieci z różnymi dysfunkcjami i zaburzeniami, w tym z autyzmem, zaburzeniami SI, czy nadpobudliwymi psychoruchowo. Systematyczne korzystanie z zajęć, pozwala wszystkim dzieciom nabyć i utrwalić zasady współżycia społecznego, uczy cierpliwości w dążeniu do realizacji określonych zadań. Wspólna praktyka jogi bowiem wspomaga umiejętność działania w grupie oraz motywuje do podejmowania intensywniejszego wysiłku fizycznego, psychicznego i poznawczego.

Schemat działań oparty jest na następujących punktach organizacji zajęć:

- Przywitanie się.
- Rozgrzewka – ćwiczenia dynamiczne przy muzyce, jak np.: przysiady, podskoki, bieg w miejscu, skłony, itp.
- Wyciszenie się – metoda klepsydrowa wg. A. Lasoty – przejście z dynamiki do statyki.
- Kreatywne ćwiczenia gimnastyczne z wykorzystaniem asan.
 - Zabawy z jogą – bajka z jogą – utrwalenie poznanych do tej pory asan lub ćwiczeń z wykorzystaniem m.in. opowieści ruchowej, multisensoryki dla smyka, kinezylogii edukacyjnej, innych zabaw ruchowych.
- Relaksacja i ćwiczenia oddechowe. Są to przewidywalne i powtarzalne elementy zajęć. Rytuał w życiu dziecka jest bowiem bardzo ważny już od najwcześniejszych lat. Dzięki powtarzającym się sekwencjom zdarzeń dziecko jest w stanie przewidzieć, co się zadzieje i łatwiej jest mu to zaakceptować. Rytuał, a więc i zajęcia z jogi dają dziecku poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji, określają granice.

Na koniec podsumujemy, dlaczego warto wprowadzić zajęcia ruchowe z wykorzystaniem jogi dla dzieci w przedszkolu:

Świadomość swojego ciała i próba uczenia się koncentracji to idealny sposób na budowę własnego ja.

- Atmosfera zabawy i niewymuszonej aktywności, pozwala dzieciom na szczera radość z jogi i chęć podejmowania kolejnych wyzwań.
- Zabawy z jogą wzmacniają elastyczność i wytrzymałość mięśni, kształtują prawidłową postawę (pomaga zwalczyć takie wady jak skrzywienie kręgosłupa, odstające łopatki itp.), zapobiegają chorobom i dodają vitalności.
- Joga korzystnie wpływa na psychikę – wzmacnia koncentrację, świadomość własnych stanów psychicznych, wycisza i uspokaja.

Bibliografia

1. Bogdanowicz M., *W co się bawić z dzieckiem*, Gdańsk 2020.
2. Hoffmann B., *Program psychostymulacji dzieci w wieku przedszkolnym z deficytami i zaburzeniami rozwoju*, Kraków 2017
3. Hurlock E. B.: *Rozwój dziecka*, Warszawa 1985.
4. Jakubik-Hajdukiewicz J., *Joga dla dzieci. Poradnik dla rodziców i nauczycieli*, Katowice 2009.
5. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1997.
6. Odevall F., Lundstrom K., *Bose stópki – Joga dla dzieci. Ćwiczenia z jogi, oddychania i odpoczynku*, Poznań 2018.
7. Pajalunga L., *Joga dla najmłodszych. Baw się i rośnij zdrowo i szczęśliwie!*, Warszawa 2018.
8. Priore Ghannam K., *Joga dla dzieci i ich dorosłych*, Warszawa 2018.
9. Reignier J., *Joga na co dzień. W każdym wieku – w każdym miejscu – w każdym czasie*, Gliwice 2007.

Strony www:

1. www.portalyogi.pl – Joga dla dzieci: jak praktykować z maluchami (i dlaczego warto!)
2. www.dziecisawazne.pl – Joga dla dzieci – redukuje stres, ułatwia koncentrację i wzmacnia kręgosłup, Agnieszka Grin-Walaszek
3. www.mamotoja.pl – Joga dla dzieci: co daje, przykłady ćwiczeń, Aleksandra Sobieraj
4. www.joga-joga.pl – JOGA DLA DZIECI – wskazówki B.K.S Iyengara i Geety Iyengar, Kostrzewska Marta
5. www.age-less.pl – Dlaczego joga dla dzieci to dobry pomysł?
6. www.asdjoga.jimdofree.com – Joga dla osób z autyzmem i zespołem Aspergera, Mariusz Żelazko
7. www.joga-joga.pl – Joga pomaga chorym na autyzm, Justyna Moćko

Edyta Musialik jest oligofrenopedagogiem, kynoterapeutą, nauczycielem wychowania przedszkolnego, instruktorem jogi dla dzieci.

Model kształcenia zawodowego a rynek pracy na przykładach polskiego i niemieckiego systemu edukacji

Praca i edukacja odgrywają w życiu człowieka istotną rolę, ponieważ są wyznacznikiem egzystencji ludzi i nadają sens istnienia. Funkcja pracy i edukacji jest na tyle znacząca, że ustala pozycję człowieka w społeczeństwie i daje poczucie spełnienia.

Rynek pracy jest nierozzerwalnie związany z funkcjonowaniem gospodarki rynkowej, którego „efektem ubocznym” są nierówności i niesprawiedliwości społeczne, wynikające z niedopasowania oczekiwań rynku pracy do umiejętności, kwalifikacji oraz kompetencji siły roboczej. Większość krajów Europy Zachodniej, w tym Niemcy, dostrzegło potrzebę dostosowania systemu i oferty edukacyjnej do potrzeb i oczekiwań rynku. Również w Polsce pojęcie kształcenia zawodowego zaczyna nabierać szczególnego znaczenia.

Kształcenie zawodowe jest definiowane w literaturze pedagogicznej jako proces, którego celem jest przekazanie uczniom określonego zasobu wiedzy i umiejętności z zakresu przemysłu, rolnictwa, hodowli oraz szeroko rozumianych usług. Proces ten obejmuje przekazanie określonego zasobu wiedzy ogólnej oraz specjalistycznych umiejętności teoretycznych i praktycznych, których opanowanie uprawnia uczniów do wykonywania wybranego zawodu. Rezultatem kształcenia zawodowego są kwalifikacje zawodowe uzyskane w określonej specjalności.¹

Niniejsze opracowanie jest próbą analizy i oceny modelu kształcenia zawodowego w Polsce w odniesieniu do modelu, jaki funkcjonuje u naszych zachodnich sąsiadów. Zdaniem autora niemiecki system kształcenia zawodowego jest w kontekście ograniczania bezrobocia, zwłaszcza wśród młodych osób, skuteczniejszy niż polski, co może być spowodowane w pewnym stopniu tym, że funkcjonuje on od bardzo wielu lat. Natomiast w Polsce ograniczono kilka lat temu rozwój edukacji zawodowej na rzecz kształcenia ogólnego, czego skutkiem było „wypuszczenie” na rynek pracy osób bez konkretnych kwalifikacji, co z kolei przelożyło się bezpośrednio na wzrost bezrobocia wśród młodych Polaków. Nie ulega wątpliwości, że w ostatnich latach zaszły znaczne zmiany w szkolnictwie zawodowym mające na celu zaspokojenie potrzeb pracodawców i poprawę sytuacji młodych osób na rynku pracy. Jednak praktyka potwierdza, że nie wszystkie założenia reformy w tym zakresie sprawdziły się i w dalszym ciągu jest wiele obszarów wymagających głębokiej refleksji i korekt.

1. Model edukacji zawodowej zwany szkolnym

1.1 Ogólna charakterystyka systemu szkolnego w Polsce

System edukacji w Polsce przez wiele lat ulegał radykalnym zmianom. Obecnie jest zarządzany przez Ministerstwo Edukacji i Nauki.

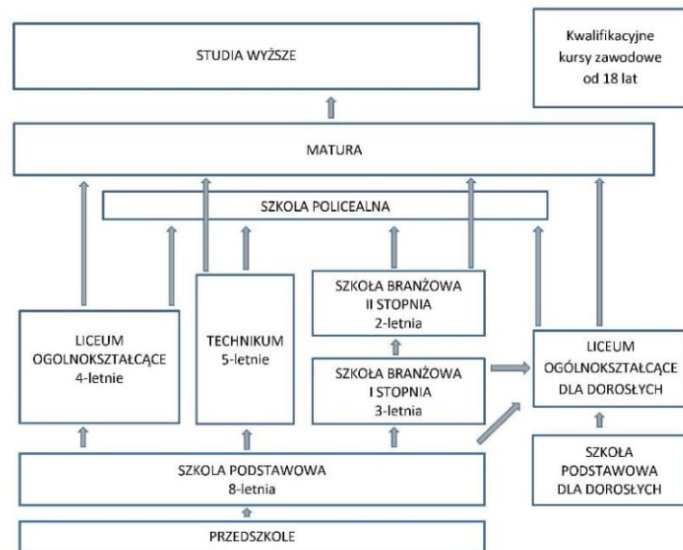
Do lat 90. XX wieku istniała tylko jedna forma edukacji obowiązkowej – ukończenie 8-klasowej szkoły podstawowej. W ramach reformy systemu

edukacji wdrażanej od września 1999 roku obowiązek szkolny został przedłużony o jeden rok w ramach struktury wprowadzającej 6-letnią szkołę podstawową i 3-letnie gimnazjum. Warto także podkreślić przejściowe obniżenie wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego. Od września 2014 obowiązek ten dotyczył pierwszej połowy rocznika 6-latków, a od września 2015 roku dotyczył całego rocznika 6-latków, jednak od grudnia 2015 roku ponownie podniesiono wiek szkolny do 7 lat.

Po uchwaleniu i wejściu w życie ustawy – Prawo oświatowe (od 1 września 2017 r.)², nastąpił powrót do obowiązku szkolnego spełnianego w 8-klasowej szkole podstawowej, natomiast obowiązek nauki jest zgodnie z tą ustawą spełniany poprzez uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadpodstawowej lub realizowanie przygotowania zawodowego u pracodawcy. Kształcenie w dotychczasowych gimnazjach zostało zakończone z dniem 31 sierpnia 2019 roku. Wdrożenie reformy ustroju szkolnego przebiegało zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 grudnia 2017 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe. Po wdrożeniu reformy struktura polskiego systemu oświaty przedstawia się następująco (por. Schemat 1):

- 8-letnia szkoła podstawowa – obowiązkowa dla wszystkich uczniów;
- Szkoły ponadpodstawowe (średnie i policealne):
- czteroletnie liceum ogólnokształcące,
- pięcioletnie technikum,
- trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
- trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
- dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
- szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe.

Schemat 1: Struktura systemu edukacji w Polsce

Źródło: opracowanie własne

Uczniowie liceum ogólnokształcącego oraz technikum mają możliwość kontynuacji nauki w szkołach policealnych lub zdobycie odpowiedniej wiedzy i umiejętności na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Poza tym po ukończeniu szkoły uczniowie liceum i technikum mają możliwość przystąpienia do zewnętrznego egzaminu maturalnego, którego pozytywny wynik jest warunkiem wstępu na studia wyższe. Oczywiście o dostaniu się na wybrany kierunek studiów decyduje uzyskanie odpowiedniej liczby punktów. Warto zauważyć, że uczniowie szkół branżowych II stopnia mają także szansę

¹ C. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 2009, s. 90.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 1082.

kontynuacji nauki w szkołach policealnych lub zdobycia dodatkowych umiejętności na kwalifikacyjnych kursach zawodowych oraz zdawania egzaminów maturalnych i kontynuacji nauki na wybranym kierunku wyższej uczelni. Warto podkreślić, że uczniowie technikum oraz szkoły branżowej I stopnia przystępują do egzaminów zewnętrznych potwierdzających kwalifikacje w zawodzie³. Z kolei szkoły policealne są przeznaczone dla osób posiadających wykształcenie średnie ogólne i pozwalają na uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu⁴. Nauka w szkole policealnej trwa od 1 roku do 2,5 lat. Proces kształcenia osób dorosłych obejmuje uzupełnienie przez te osoby wykształcenia szkolnego na poziomie podstawowym i średnim, a także uzyskiwanie i uzupełnianie kwalifikacji i umiejętności dla celów zawodowych i osobistych.

Kształcenie odbywa się w dwóch formach szkolnej i pozaszkolnej:

- placówkach kształcenia ustawicznego i praktycznego,
- ośrodkach doksztalcania i doskonalenia zawodowego,
- ramach studiów podyplomowych w szkołach wyższych.

Warto podkreślić, że istnieje odrębny system szkolenia osób bezrobotnych oraz niektórych kategorii osób poszukujących pracy.

Między systemem edukacji, zwłaszcza zawodowej, a rynkiem pracy i gospodarką zachodzą specyficzne sprzężenia zwrotne.⁵

1.2 Edukacja zawodowa w Polsce

Nie ulega wątpliwości, że edukacja zawodowa jest istotnym czynnikiem wpływającym na prawidłowe funkcjonowanie rynku pracy. Wykwalifikowani absolwenci z odpowiednimi umiejętnościami i kompetencjami są cennym źródłem pozytywnie wpływającym na gospodarkę kraju.

Obserwacja losów wielu młodych osób pozostających poza rynkiem pracy pozwala wysnuć wniosek, że ich niepowodzenia w kwestii znalezienia pracy są spowodowane w dużym stopniu niewłaściwym wyborem szkoły i ścieżki edukacyjnej. Taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z braku profesjonalnego doradztwa zawodowego zwłaszcza w małych ośrodkach. Młody człowiek zanim podejmie decyzję dotyczącą wyboru szkoły ponadpodstawowej powinien dokładnie poznać swoje mocne i słabe strony, kierować się cechami osobowościowymi oraz zainteresowaniami. Nie bez znaczenia jest także znajomość wymagań cechujących poszczególne zawody i czy taka osoba ma predyspozycje, aby w przyszłości określony zawód wykonywać.

W tej sytuacji nieoceniony jest udział nie tylko doradcy zawodowego, ale także rodziców, od których należałoby oczekiwać, aby pomogli swoim dzieciom w odpowiednim wyborze szkoły. Praktyka jednak pokazuje, że niestety rodzice, zwłaszcza w małych ośrodkach przywiązują do tego typu obowiązków niewiele uwagi, a w niektórych przypadkach wręcz pozostawiają tak ważny wybór dotyczący przyszłości samym dzieciom. Ponadto uczeń powinien zapoznać się z ofertą szkół, jakie ma do wyboru. I tutaj najczęściej szkoły ponadpodstawowe chcą pozyskać najlepszych kandydatów organizując tzw. „dni otwarte”, podczas których uczniowie mają możliwość zapoznania się z ofertą szkoły, kadra pedagogiczną oraz starszymi kolegami, którzy są niejako „ambasadorami swoich szkół”. Podczas tego typu inicjatyw organizuje się różnego typu prezentacje, konkursy i quizy w celu zachęcenia potencjalnych kandydatów do wzięcia udziału w procesie rekrutacji.

Wyniki badania przeprowadzonego przez autora publikacji w roku szkolnym 2019/2020 wśród uczniów jednego z techników na terenie powiatu piaseczyńskiego⁶ wskazują, że wybór szkoły był wśród zdecydowanej większości respondentów zdeterminowany przede wszystkim lokalizacją i czasem dojazdu do szkoły oraz opiniami kolegów na temat szkoły. Natomiast na pytanie „czy zdobyte kwalifikacje wykorzystasz Twoim zdaniem w życiu zawodowym?” tylko 38% respondentów odpowiedziało pozytywnie.

Pojęcie kształcenia zawodowego definiuje się najczęściej w literaturze jako „proces, którego celem jest przekazanie uczniom określonego zasobu wiedzy

i umiejętności z zakresu przemysłu, rolnictwa i hodowli oraz szeroko rozumianych usług. Proces ten obejmuje przekazanie określonego zasobu wiedzy ogólnej oraz specjalistycznych umiejętności teoretycznych i praktycznych, których opanowanie uprawnia uczniów do wykonywania wybranego zawodu. Rezultatem kształcenia zawodowego jest wykształcenie zawodowe uzyskane w określonej specjalności”⁷.

Warto zauważyć, że edukacja zawodowa w Polsce była wielokrotnie poddawana reformom. W latach 2011-2015 wprowadzono szereg zasadniczych zmian w systemie kształcenia zawodowego, których celem była poprawa jego jakości i zarazem efektywności oraz lepszego dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy i pracodawców. Te reformy w zasadniczej części zostały utrzymane, jednak ustawy z 14 grudnia 2016 r. oraz nowelizacja Prawa oświatowego z dnia 22 listopada 2018 r. spowodowały istotne przekształcenia organizacyjne szkół zawodowych.

Edukacja zawodowa w Polsce:

- trzyletnie branżowe szkoły I stopnia (dla uczniów w wieku 15-18 lat), które od dnia 1 września 2017 r. zastąpiły trzyletnie zasadnicze szkoły zawodowe; ukończenie szkoły branżowej I stopnia umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminu zawodowego, a także dalsze kształcenie w szkole branżowej II stopnia lub liceum ogólnokształcącego dla dorosłych począwszy od klasy drugiej;
- dwuletnie branżowe szkoły II stopnia (dla uczniów w wieku 19-20 lat), tworzone od dnia 1 września 2020 r., umożliwiają uzyskanie dyplomu zawodowego w zawodzie nauczonym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, po zdaniu egzaminu zawodowego w danym zawodzie, oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- pięcioletnie technika w nowym ustroju szkolnym (dla uczniów w wieku 15-20 lat), których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminu zawodowego, potwierdzającego kwalifikacje wyodrębnione w danym zawodzie, oraz świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego; ostatnia rekrutacja do klas pierwszych czteroletnich techników – według dotychczasowego systemu szkolnego – dla absolwentów dawnych gimnazjów została przeprowadzona na rok szkolny 2019/2020,
- trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

Warto zauważyć, że system egzaminów zewnętrznych potwierdzających kwalifikacje zawodowe jest na tyle elastyczny, że umożliwia walidację efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego. Począwszy od września 2012 r. system egzaminów zewnętrznych stał się otwarty dla osób, które zdobyły wiedzę i umiejętności zawodowe poza systemem szkolnictwa zawodowego.

W zmodyfikowanej klasyfikacji zawodów ich opis opiera się na kwalifikacjach. Obowiązująca klasyfikacja zawodów dla kształcenia zawodowego zawiera około 200 zawodów obejmujących ponad 250 kwalifikacji. W poszczególnych zawodach wyodrębnia się jedną, dwie a czasem nawet trzy kwalifikacje. Poza tym wyróżnia się 5 zawodów artystycznych, w których nie ma wyodrębnionych kwalifikacji. Uczniowie zdobywają i potwierdzają pojedyncze kwalifikacje w trakcie całego procesu kształcenia. Egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie można zdawać nie tylko na zakończenie nauki szkolnej, ale również na innych etapach kształcenia lub po zdobyciu określonej kwalifikacji. Po zdaniu egzaminu potwierdzającego daną (jedną) kwalifikację, uczeń otrzymuje świadectwo potwierdzające zdobycie tej kwalifikacji (np. technik ekonomista – pierwsza kwalifikacja EKA.04. Prowadzenie dokumentacji w jednostce organizacyjnej). Natomiast po zdaniu egzaminów potwierdzających wszystkie kwalifikacje wymagane w danym zawodzie (oraz po uzyskaniu odpowiedniego poziomu wykształcenia), uczeń otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje w tym zawodzie.

Zreformowany polski system kształcenia zawodowego obejmuje także inne ośrodki wzbogacające możliwości uzyskiwania kwalifikacji zawodowych:

³ Więcej na ten temat w dalszej części opracowania.

⁴ Uczniowie szkół policealnych zdają takie same egzaminy zawodowe jak uczniowie szkół zawodowych oraz techników.

⁵ S. Borkowska S., *Edukacja zawodowa a rynek pracy*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1999, s. 16-21.

⁶ Badanie zostało przeprowadzone w okresie od 5 do 8 listopada 2019 na próbie 101 uczniów.

⁷ C. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 2009, s. 90.

- możliwość łączenia szkół zawodowych w centra kształcenia zawodowego i ustawicznego w celu urozmaicenia oferty kształcenia i zwiększenia możliwości współpracy z pracodawcami;
- kwalifikacyjne kursy zawodowe dla dorosłych – pozaszkolne formy kształcenia, umożliwiające podchodzenie do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie.

Powyższe zmiany mają na celu uproszczenie procesu kształcenia, umożliwienie nabywania wybranych kwalifikacji oraz ułatwienie zdobywania nowych zawodów odpowiadających potrzebom i oczekiwaniom rynku pracy. Należy zauważyć, że zaproponowane rozwiązania w trakcie kolejnych reform skupiają się wokół bardziej elastycznego i otwartego systemu kształcenia zawodowego, który ma u podstaw poniższe przesłanki:⁸

- potraktowanie zawodu jako zbioru kwalifikacji zawodowych;
- uwarunkowanie uzyskania tytułu zawodowego posiadaniem pełnego zestawu kwalifikacji zawodowych, potwierdzających przez odpowiedni ośrodek oraz minimum półrocznym stażem pracy na samodzielnym stanowisku związanym z danym zawodem;
- zbudowanie systemu akredytacji ośrodków szkolących, programujących szkolenia i potwierdzających kwalifikacje;
- oddzielenie szkolnictwa zawodowego od procesu emigracyjnego;
- udoskonalenie systemu zachęt dla pracodawców;
- włączenie szkół resortowych w lokalne systemy oświaty, czego efektem będzie wzbogacenie bazy i oferty edukacyjnej w zakresie typów szkół i placówek oraz form pracy jednostek edukacyjnych;
- adekwatne do założeń zaprojektowanie nowych typów szkół zajmujących się kształceniem zawodowym.

1.3 Funkcjonowanie szkół zawodowych w Polsce

Edukacja w szkołach branżowych, czy technikach poza kształceniem ogólnym obejmuje również kształcenie zawodowe teoretyczne i praktyczne, realizowane podczas zajęć praktycznych oraz praktyk zawodowych. Praktyczna nauka zawodu odbywa się w szkole, która dysponuje specjalnymi pracowniami wyposażonymi najczęściej w sprzęt IT z odpowiednim oprogramowaniem⁹, w warsztatach i w przedsiębiorstwach pod warunkiem, że pracodawcy wyrażą na to zgodę. Nadrzędnym celem zajęć praktycznych jest opanowanie przez ucznia takich umiejętności zawodowych, które pozwolą mu w przyszłości bez większych problemów znaleźć pracę w zawodzie, adekwatnym do jego kwalifikacji. W roku szkolnym 2020/2021 w szkołach ponadpodstawowych było 1 401 158 uczniów (biorąc pod uwagę szkoły publiczne oraz uczniów nieuczęszczających do szkół dla dorosłych). Najwięcej spośród nich, co ciekawe, znalazło się w szkołach technicznych – było to 618 264 osoby, czyli 44%. 42% (589 523) uczęszczało do szkół ogólnokształcących, zaś 14% (193 371) trafiło do szkół branżowych I stopnia¹⁰. Sytuacja prezentuje się odmiennie w poszczególnych województwach. Największy odsetek uczniów uczęszczających do szkół technicznych odnotowano w takich województwach, jak lubuskie, opolskie czy podkarpackie – kolejno 49,64%, 49,31% oraz 48,70%. Inaczej sytuacja wyglądała w województwach mazowieckim, łódzkim i lubelskim, gdzie odsetek ten był najniższy – odpowiednio 37,71%, 44,51% oraz 44,53%. Województwo mazowieckie jest ciekawą egzemplifikacją, ponieważ przy najniższym odsetku uczących się w technikach odnotowano tam największą bezwzględną liczbę uczących się w technikach – 77 662. W województwie opolskim i lubuskim liczba ta była zdecydowanie niższa – 15 954 oraz 18 073.¹¹ W szkolnictwie branżowym najczęściej obieranym zawodem był technik informatyk – wybrało go blisko 100 tys. uczniów, co stanowi blisko 12% uczących się w szkolnictwie branżowym i technicznym. Kolejny jest technik logistik, to wybór 52 949 osób, czyli ok. 7%.¹²

Biorąc pod uwagę oczekiwania i potrzeby rynku pracy, udział kształcenia branżowego i technicznego na poziomie ponad 50% może być pozytywnym sygnałem, że zmienia się nastawienie młodych ludzi do tego typu edukacji,

a szkoły branżowe czy technika nie są gorszą perspektywą edukacyjną i nie oznaczają w przyszłości niższych zarobków. Jednak warto zauważyć, że o ile w młodych ludziach nastąpiła zmiana podejścia do kształcenia zawodowego, to w przypadku wielu rodziców ich nastawienie do kształcenia zawodowego nadal pozostawia wiele do życzenia. Stąd wydaje się konieczne uświadamianie i „edukacja” rodziców w tym zakresie.

W perspektywie najbliższych lat będzie popyt zarówno na informatyków, czy programistów, jak i logistików, operatorów maszyn itp. Dla przemysłu przyszłości równie ważny jak udział uczniów w kształceniu zawodowym jest także rozwój infrastruktury nauczania, profesjonalizacji nauczycieli przedmiotów zawodowych. Szkolnictwo zawodowe to szkolnictwo, które powinno nadążać za zmianami technologicznymi na rynku pracy. Niestety wyniki wspomnianego wcześniej badania przeprowadzonego przez autora publikacji wskazują, że zdaniem badanych uczniów szkoła jest niedostatecznie wyposażona, jeżeli chodzi o pracownię przedmiotów zawodowych, aż 82% respondentów wskazało na znaczące braki sprzętowe w salach.

Pomimo wielu pozytywnych zmian poziom nauczania w szkołach zawodowych w dalszym ciągu pozostawia wiele do życzenia. Jest to spowodowane wieloma czynnikami, m.in.:

- niedostateczne dofinansowanie potrzeb placówek świadczących kształcenie zawodowe (przestarzałe wyposażenie pracowni zawodowych),
- zastój w obsadzaniu stanowisk nauczycieli przedmiotów zawodowych, zwłaszcza tych starszych, młodą doświadczoną kadrą pedagogiczną, z uwagi na niski poziom wynagrodzeń,
- problem ze znalezieniem odpowiedniej kadry w przypadku niektórych zawodów,
- brak zainteresowania ze strony przedsiębiorców w zakresie praktyk i staży zawodowych; ponadto pandemia COVID – 19 skutecznie ograniczyła dostęp młodych osób do praktyk zawodowych, szczególnie tych, którzy nie poddali się szczepieniom.

Wymienione wyżej aspekty wpływają na małą efektywność kształcenia zawodowego w Polsce, która wynika także z braku dobrej organizacji, która zwracałaby się w kierunku wieloaspektowości pracy szkoły i stosowała kryteria jakości na zadowalającym poziomie. Warto także zwrócić uwagę, że tworzenie procesu dydaktycznego jest powstrzymywane także przez nieustannie zmieniające się zapotrzebowanie na rynku pracy, za którym trudno jest nadążyć. Ponadto warto zauważyć, że niektóre utrudnienia wynikają także z upolitycznienia edukacji w Polsce.

Wobec powyższego wydaje się, że jedyną szansą na powstanie efektywnego systemu edukacji w Polsce, który zaspokajałby potrzeby rynku jest wspólne działanie poszczególnych ministerstw, a w szczególności skuteczny przepływ informacji pomiędzy nimi.

Istotnym problemem polskiego systemu kształcenia zawodowego, o czym wcześniej wspomniano, jest niedobór kadr. Odpowiednio wykwalifikowani specjaliści, z dużym doświadczeniem, nie zapewniają pozostawienia po sobie następców, którzy byłiby tak odpowiednio wykwalifikowani jak oni. Poza tym czynnikiem zniechęcającym podjęcie zatrudnienia w edukacji przez specjalistów jest zdecydowanie zbyt niskie wynagrodzenie, dużo poniżej stawki obowiązującej na rynku. Ponadto mało zadowalający poziom kształcenia zawodowego w Polsce wiąże się z faktem, że uczniowie, którzy uczęszczają do szkół zawodowych pozyskują głównie wiedzę teoretyczną, natomiast praktyka przynajmniej w technikum stanowi niewielką część w całym procesie kształcenia.

Należy także zwrócić uwagę, że pomimo wprowadzonych reform nadal w szkole brakuje możliwości rozwijania przez uczniów kompetencji miękkich takich, jak chociażby nawiązywanie relacji i pozyskiwanie partnerów do biznesu (sponsorów), samodzielność, otwartość na zmiany i szybka adaptacja, odporność na stres, skuteczna komunikacja, umiejętność pracy

⁸ S. Borkowska, *Edukacja zawodowa a rynek pracy...*, op. cit., s. 41-43

⁹ W przypadku technikum ekonomicznego uczniowie podczas lekcji przedmiotów zawodowych mają do dyspozycji komputery wyposażone w odpowiednie oprogramowanie służące do rejestrowania zdarzeń gospodarczych, ewidencji sprzedaży, czasu pracy, rozliczeń z US i ZUS itp.

¹⁰ <https://przemyslprzyszlosci.gov.pl/obraz-edukacji-branzowej-pod-katem-przemyslu-4-0/> data dostępu 25.06.2021.

¹¹ <https://przemyslprzyszlosci.gov.pl/obraz-edukacji-branzowej-pod-katem-przemyslu-4-0/> data dostępu 25.06.2021.

¹² Tamże.

w zespole, pracy pod presją czasu i efektywne zarządzanie czasem, czy kreatywność oraz szeroko rozumiane działania proinnowacyjne. Warto podkreślić, że posiadanie kompetencji miękkich jest równie ważne jak wiedza merytoryczna, doświadczenie, wykształcenie czy znajomość języków obcych. Absolwent szkoły, który nie wykazuje lub posiada słabo rozwinięte umiejętności miękkie, nie jest wartościowy dla pracodawcy, ponieważ jego praca może być nieefektywna, co więcej taka osoba może mieć problemy ze skutecznym wywiązywaniem się ze służbowych obowiązków. Taki pracownik nie potrafi również poszukiwać nowych rozwiązań, a opiera się on głównie na przestarzałych schematach.

Warto byłoby zastanowić się nad zmianami, które dotyczyłyby zastosowania typowo dualnego systemu kształcenia zawodowego w polskich szkołach zawodowych, opartego przede wszystkim na praktyce i dużym zaangażowaniu przedsiębiorców, mając na uwadze fakt, że jego wprowadzenie przyniosło wymierny efekty podobne do szwajcarskich czy niemieckich.¹³

2. Model edukacji zawodowej zwany dualnym

2.1 System szkolny w Niemczech – ogólna charakterystyka

System szkolnictwa w Niemczech pozostaje na mocy ustawy zasadniczej (Grundgesetz) pod nadzorem państwa. Dotyczy to także wielu szkół prywatnych, których powstawanie musi odbywać się zgodnie z kryteriami prawnymi dotyczącymi wszelkich zasad zarówno stanów technicznych placówek, jak również bezpieczeństwa uczniów. Krajowe standardy nauczania są stosowane w szkołach państwowych i prywatnych. System różni się jednak w poszczególnych krajach związkowych, ponieważ zachowują one niezależność w tej kwestii od władzy centralnej, a decyzje w sprawach dotyczących edukacji podejmują odpowiednie dla danego landu ministerstwa oświaty i wychowania.¹⁴

W przypadku dualnego systemu kształcenia, który jest preferowany przez większość niemieckiej młodzieży nauczanie w ramach praktyk jest finansowane przez pracodawców, natomiast naukę w placówce finansują landy. Warto podkreślić, że praktyki zawodowe odbywające się w poszczególnych firmach są pod ścisłym nadzorem izb gospodarczych oraz handlowych.

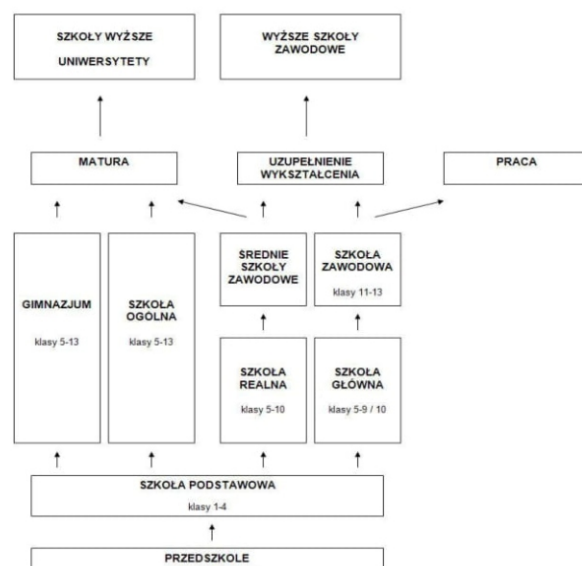
Obowiązek szkolny w Niemczech dotyczy dzieci i młodzieży pomiędzy 6 a 18 rokiem życia, przy czym należy podkreślić, że przedszkola i klasy zerowe są nieobowiązkowe. Kształcenie rozpoczyna się w czteroletniej szkole podstawowej¹⁵ (die Grundschule) i stanowi tzw. stopień podstawowy.¹⁶

Po zakończeniu nauki w szkole podstawowej rodzice muszą podjąć decyzję do jakiej z trzech typów szkoły średniej niższego stopnia wysłać swoje dziecko (por. Schemat 2): głównej (die Hauptschule), realnej (die Realschule) czy gimnazjum (das Gymnasium).

Schemat 2

OGÓLNY SCHEMAT NIEMIECKIEGO SYSTEMU SZKOLNICTWA

Źródło: http://www.zssilesia.edu.pl/strony_przedmiotowe/niemiecki/schemat.htm
data dostępu: 4.07.2021

W piątej bądź szóstej klasie, w zależności od tego, jak zorganizowana jest szkoła, uczniowie mają zapewnione specjalne wsparcie i nadzór w kwestii przyszłego wyboru kierunku kształcenia i specjalizacji.¹⁷

W wieku 16–17 lat uczniowie podejmują decyzję o wyborze kierunku kształcenia w szkołach średniej i wyższej, wybierając spośród nich:¹⁸

- kształcenie ogólne (das Gymnasium),
- kształcenie i przygotowanie zawodowe (die Berufsfachschule),
- kształcenie ogólne i zawodowe (die Fachoberschule).

W przypadku, gdy uczeń ma zdobyte kwalifikacje i świadectwo ukończenia szkoły średniej I stopnia, istnieje możliwość kontynuowania nauki w ramach kształcenia policealnego w wybranej szkole spośród ponieszych:

- die Berufsfachschule (szkoła zawodowa),
- die Fachoberschule (technikum),
- das Abendgymnasium/Kolleg (liceum wieczorowe).

Celem szkolnictwa wyższego jest wyposażenie absolwentów w kwalifikacje niezbędne do podjęcia przez nich w przyszłości konkretnego zawodu. Niemiecka młodzież ma do wyboru:

- uniwersytety oraz uczelnie np. pedagogiczne, teologiczne,
- szkoły wyższe o profilach muzycznych i artystycznych,
- wyższe szkoły zawodowe (die Fachhochschule), znajdujące się najczęściej w pobliżu dużych zakładów produkcyjnych, fabryk, które ściśle współpracują z tego typu placówkami, zapewniając absolwentom miejsca pracy np. Technische Hochschule w Ingolstadt – studenci odbywają praktyki m.in. w koncernie motoryzacyjnym Audi, czy Fachhochschule w Braunschweigu – studenci odbywają praktyki w fabryce Volkswagena, a absolwenci są zatrudniani w koncernie zgodnie z kierunkiem kształcenia,
- die Verwaltungsfachhochschule – pełnią bardzo ważną rolę i zajmują się kształceniem w dziedzinie administracji publicznej; środki na ich utrzymanie pochodzą z Federacji lub danego landu,
- die Berufsakademie – funkcjonują tylko w nielicznych krajach związkowych i oferują kształcenie zawodowe połączone z praktycznym.

¹³ D. Kukla, *Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, KOWEŻiU, Warszawa 2012, s. 57

¹⁴ <http://www.edu.edu.pl/porady/system-szkolnictwa-w-niemczech> data dostępu: 2.07.2021.

¹⁵ Wyjątek stanowią Berlin i Brandenburgia, gdzie nauka w szkole podstawowej trwa 6 lat.

¹⁶ A. Gałkowski, *Szkolnictwo średnie Polski i Niemiec tradycje, przemiany...*, op. cit., s. 263-264.

¹⁷ R. Nowakowska, *Szkolnictwo w Polsce i w Niemczech 1945-2001...* op. cit., 147

¹⁸ Tamże, s. 147-151

2.2 Dualny system kształcenia zawodowego w Niemczech – ogólny zarys

Kształcenie zawodowe w Niemczech odgrywa istotną rolę w systemie edukacji. Taki profil kształcenia jest wybierany przez blisko 60% uczniów. Model edukacji zawodowej w Niemczech oparty jest na dualnym systemie, który zakłada zdobywanie wiedzy teoretycznej z równorzędną praktyką zawodową. Niemiecki system dualny jest oparty na zdobywaniu zarówno wiedzy teoretycznej w szkole, jak i umiejętności praktycznych w miejscu pracy. Jest to przykład dobrze funkcjonującego kształcenia teoretycznego połączonego z praktycznym.

Warto podkreślić, że uczniowie, którzy zdecydują się na edukację zawodową, w ramach kształcenia dualnego realizują naukę zawodu zazwyczaj w trzyletniej szkole oraz w zakładzie pracy adekwatnym do wybranego zawodu, bądź też w specjalistycznych szkołach zawodowych, które podlegają wyłącznemu nadzorowi państwa. Partnerzy biorący udział w niemieckim systemie kształcenia dualnego to podmioty z poziomu federalnego oraz poszczególnych krajów związkowych.

Organy państwowe nadzorujące i dbające o rozwój dualnego systemu kształcenia w Niemczech to Ministerstwo Badań i Edukacji oraz Ministerstwo Pracy i Gospodarki. Odpowiedzialność państwa na poziomie federalnym skupia się na opracowaniu zasad funkcjonowania całościowego procesu edukacyjnego zgodnie z założeniami Ustawy o szkoleniu zawodowym (das Berufsbildungsgesetz). Z kolei w prawnych regulacjach federalnych istotną rolę odgrywa także The Vocational Training Act, w którym mowa jest o tym, że kształcenie zawodowe łączy w sobie kształcenie wstępne, kształcenie ustawiczne oraz programy przekwalifikowujące.¹⁹

Warto podkreślić, że kształcenie zawodowe na poziomie poszczególnych krajów związkowych jest finansowane ze środków landów oraz przedsiębiorstw, które aktywnie włączają się w proces edukacji poprzez oferowanie uczniom nieodpłatnych praktyk zawodowych. W każdym landzie zasadnicza kwestia w sprawie kształcenia zawodowego jest w gestii izb rzemieślniczych i handlowych, do których należą zadania w zakresie:²⁰

- certyfikowania kwalifikacji,
- tworzenia programów kształcenia zawodowego,
- opracowywania i przeprowadzania egzaminów,
- powoływania komisji egzaminacyjnych oraz wydawania świadectw,
- pomocy studentom w znalezieniu pracodawcy, u którego będą realizowali praktyki,
- współpracy ze szkołami.

Należy zauważyć, że dualny system kształcenia w Niemczech nakłada na przedsiębiorstwa obowiązek do zrzeszania się w samorządach gospodarczych, ale pozostawia im wolną wolę w sprawie przyjmowania młodzieży na praktyki. Jednak niemieccy przedsiębiorcy chętnie przyjmują młodzież do swoich zakładów pracy na praktyki, ponieważ przez cały czas trwania praktyk przedsiębiorstwo ma możliwość korzystania z pracy świadczonej przez praktykanta. W takcie praktyk ustalony jest dokładny program, którego poziom realizacji jest monitorowany. Obowiązkiem i dobrą praktyką jest oferowanie uczniom praktyk na najwyższym poziomie i utrzymywanie nieustającej współpracy w tym czasie ze szkołą. Czas trwania praktyk obowiązuje przez okres około 3 lat i odbywa się w określone dni tygodnia.

W systemie dualnym istotną rolę odgrywa proces, który ma doprowadzić do usamodzielnienia ucznia i oswojenia go z rynkiem pracy. Zaletą systemu dualnego z perspektywy uczniów jest zapewne fakt, że są oni motywowani do nauki finansowo. Za swoją pracę w przedsiębiorstwie w ramach praktyk otrzymują miesięczne wynagrodzenie za świadczone usługi oraz przysługują im świadczenia socjalne takie jak urlop czy chorobowe.²¹

Dualny system kształcenia daje przyszłym absolwentom szerokie możliwości w zakresie kolejnych etapów edukacji. Poza tym warto także wskazać inne zalety tego modelu:

- bieżące dopasowywanie popytu i podaży na rynku pracy, które daje obustronne korzyści zarówno pracodawcom, jak i uczniom;
- dopasowanie oferty szkół do potrzeb przedsiębiorców,
- kształcenie właściwych postaw i kompetencji młodzieży w stosunku do pracy.
- kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego, gdzie świat edukacji i biznesu pozostają w ścisłej zależności i współpracy,

2.3 Szkoły zawodowe w Niemczech - ocena funkcjonowania

W niemieckim modelu kształcenia zawodowego funkcjonuje wiele różnorodnych typów szkół, spośród których uczeń wybiera odpowiednią dla siebie w momencie przejścia na drugi poziom edukacji. Wybór szkoły jest bardzo ważny. Decyzja podejmowana jest zazwyczaj po konsultacji z nauczycielem, który na podstawie ocen wydaje opinię i proponuje określony typ szkoły.

Największą popularnością z uwagi na rangę i poziom cieszą się gimnazja zawodowe, do których uczęszcza młodzież w wieku od 11 do 12 lat. W placówce poza przedmiotami ogólnokształcącymi są prowadzone zajęcia o profilu zawodowych. Kontynuacja nauki w gimnazjum zawodowym jest możliwa w sytuacji okazania świadectwa kwalifikacyjnego ukończenia dziesiątej klasy średniej I stopnia. Nauka w gimnazjum zawodowym kończy się uzyskaniem matury zawodowej lub ogólnej, co daje absolwentom możliwość ubiegania się o przyjęcie do wyższej szkoły zawodowej, czy na uniwersytet.²²

Nieco inną strukturę kształcenia zawodowego stanowią dwa rodzaje placówek, które wchodzi w kompetencje szkoły głównej:²³

- Berufsvorbereitungsjahr – roczne przygotowanie do zawodu,
 - Berufsgrundbildungsjahr – rok podstawowego kształcenia zawodowego.
- W pierwszym typie szkół uczyć może się młodzież mająca trudności w nauce, która wcześniej uczęszczała do szkoły specjalnej lub ukończyła średni stopień I bez pozytywnego świadectwa i nie ma możliwości dalszej edukacji w szkole zawodowej II stopnia. Druga placówka oferuje typowe przyuczenie do zawodu, od razu po ukończeniu 9 lat nauki na poziomie średnim I stopnia.²⁴

Warto podkreślić, że najbardziej rozwiniętą strukturą w szkolnictwie zawodowym w Niemczech jest szkoła zawodowa (die Berufsschule). W przypadku większości zawodów kształcenie w tej szkole trwa 3 lata i odbywa się w systemie dualistycznym. W szkole uczeń spędza zaledwie 12 godzin tygodniowo, natomiast pozostały czas w zakładach pracy, w przedsiębiorstwach handlowych, w których zdobywa wiedzę praktyczną. Ukończenie szkoły zawodowej pozwala absolwentom uzyskać kwalifikacje czeladnika lub pomocnika w określonym zawodzie oraz daje możliwość dalszego kształcenia w szkole wyższego stopnia, podjęcia pracy w zdobytym fachu oraz uzyskania świadectwa równoznacznego ze świadectwem szkoły głównej.²⁵

Warto zwrócić uwagę, że w Niemczech funkcjonują także inne szkoły zawodowe (die Berufsfachschule), w których nauka trwa od 2 do 3 lat, ale może być także prowadzona tylko przez 1 rok pod warunkiem wyboru przez uczniów kształcenia w pełnym wymiarze czasu nauki. Ponadto do tego typu szkoły przyjmowane są osoby, które posiadają świadectwo ukończenia minimum szkoły głównej z adekwatną praktyką zawodową. Ukończenie takiej formy kształcenia jest równoznaczne z nauką w 10 klasach szkoły średniej I stopnia oraz daje możliwość kontynuowania nauki w gimnazjum zawodowym lub w szkole zawodowej pedagogiki socjalnej.²⁶

Na terenie Niemiec poza wyżej wymienionymi placówkami odpowiedzialnymi za kształcenie zawodowe działają również technika (die Fachoberschule), które mają za zadanie wyposażenie młodzieży w wiedzę ogólną oraz

¹⁹ <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/13/id/245>, data dostępu 07.07.2021.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

²² A. Gałkowski A., *Szkolnictwo średnie Polski i Niemiec...*, op. cit., s.284.

²³ Tamże, s. 287.

²⁴ A. Gałkowski, *Szkolnictwo średnie Polski ...*, op. cit., s. 287

²⁵ Tamże, s. 287 - 288

²⁶ Tamże, s. 288

umiejętności praktyczne w zakresie umożliwiającym studiowanie na wybranym przez siebie kierunku. Do techniku przyjmowane są osoby, które ukończyły 10 klas szkoły średniej I stopnia. Nauka trwa 2 lata, natomiast ostatni rok jest realizowany w pełnym wymiarze czasu nauki.

Osoby, które wcześniej kształciły się w systemie dualistycznym, mogą podjąć studia w wyższych szkołach zawodowych (die Berufsoberschule). Warto zaznaczyć, że tego typu szkoły wyższe nie występują we wszystkich landach, chociaż z roku na rok zyskują na popularności.

Wysoki poziom kształcenia w szkołach zawodowych wynika z odpowiedniego doboru kadry pedagogicznej. Należy zauważyć, że w Niemczech kształcenie nauczycieli szkół średnich i gimnazjów odbywa się dwuetapowo. Pierwszy etap składa się z 8–10 semestrów i zawiera minimum dwa przedmioty kierunkowe, metodykę konkretnych przedmiotów, pedagogikę oraz wielotygodniową praktykę nauczania przedmiotu w szkołach. Program nauczania obejmuje przygotowanie praktyczne w zakładzie pracy z danego zawodu, przygotowanie pedagogiczne, wspomniane wcześniej praktyki w szkole oraz niekiedy dodatkowe praktyki w służbach społecznych.²⁷

Wobec powyższych rozważań należy stwierdzić, że oferta kształcenia zawodowego i jej rozpiętość w Niemczech jest bardzo szeroka. Niemiecka młodzież chętnie wybiera naukę w szkołach zawodowych z uwagi na możliwość zdobycia odpowiednich kwalifikacji, doświadczenia zawodowego podczas odbywanych praktyk. Często absolwenci szkół zawodowych mają zapewnione miejsce pracy w przedsiębiorstwie, w którym odbywali praktyki.

W Niemczech uczniowie dokonują wyboru ścieżki edukacyjnej w zasadzie dość wcześnie, bo w wieku 11–12 lat. W związku z powyższym istotną rolę w niemieckim modelu kształcenia zawodowego odgrywa doradztwo zawodowe. Podmiotem odpowiedzialnym za doradztwo zawodowe i zatrudnienie jest Federalny Urząd Pracy, który nadzoruje funkcjonowanie sieci urzędów pracy, a rola Ministerstwa Pracy ogranicza się do nadzoru prawnego nad jego działalnością. Federalny Urząd Pracy jest odpowiedzialny za:

- rozwój kształcenia zawodowego,
- rozwój usług powiązanych z rehabilitacją zawodową,
- wypłacanie zasiłków dla bezrobotnych,
- wypłacanie świadczeń dla dzieci.

W urzędach pracy funkcjonują Centra Informacji Zawodowej, w których zatrudniani są doradcy, świadczący usługi z zakresu pośrednictwa pracy i informacji zawodowej, do których należą m.in.:

- szkolenia zawodowe i zatrudnienie,
- informacje dotyczące prac specjalnych,
- możliwości wsparcia finansowego,
- edukacja ustawiczna i promocja możliwości.

Za poradnictwo zawodowe realizowane we wszystkich rodzajach szkół odpowiadają poszczególne landy. Natomiast poza Federalnym Urzędem Pracy usługi w zakresie doradztwa zawodowego świadczone są przez szkoły, instytucje szkolnictwa wyższego, władze lokalne oraz przez usługodawców, którzy udzielają podstawowego wsparcia finansowego.

Wprowadzenie do życia zawodowego i pracy jest obowiązkowym komponentem wszystkich cykli kształcenia na poziomie szkoły średniej I stopnia. Istotną rolę w zakresie doradztwa zawodowego odgrywają niemieckie szkoły, których zadaniem jest zapoznanie uczniów ze środowiskiem zawodowym i rynkiem pracy. Tego typu działania realizowane są na wyznaczonych specjalnie w tym celu przedmiotach, a ponadto są wkomponowane w treści programowe omawiane na innych zajęciach, które z reguły odbywają się na przedostatnich etapach kształcenia obowiązkowego. W niektórych landach na poradnictwo zawodowe poświęca się 2 godziny tygodniowo. Wprowadzenie tego typu przedmiotu ma za zadanie rozwijanie umiejętności i dojrzałości niezbędnej przy wyborze ścieżki zawodowej i edukacyjnej. W przedostatniej klasie kształcenia obowiązkowego pojawiają się w szkole doradcy zawodowi, którzy w ramach kursów udzielają uczniom szczegółowych konsultacji na temat dostępnych zawodów oraz przekazują

niezbędną wiedzę w kwestii przygotowania CV, listu motywacyjnego oraz w jaki sposób zachować się podczas rozmowy kwalifikacyjnej.

Poza wyżej podmiotami świadczącymi usługi w zakresie doradztwa zawodowego warto także wspomnieć o Narodowym Forum, które w ramach niezależnej sieci, do której należą m.in.: organy samorządowe, agencje pozarządowe, organizacje konsumenckie, również zajmuje się podobną działalnością z zakresu pośrednictwa zawodowego, edukacyjnego czy też form i możliwości zatrudnienia. Należy zauważyć, że forum angażuje się w doradztwo zawodowe skierowane do konkretnych jednostek, które poszukują wsparcia w zakresie edukacji, zatrudnienia, poszerzenia możliwości zdobycia pracy.

3. Rynek pracy – ogólna charakterystyka

3.1 Pojęcie i funkcjonowanie rynku pracy

Rynek pracy w ujęciu ekonomicznym to wszystkie procesy, ich formy i obszary geograficzne występowania, związane z zatrudnianiem pracowników, uwarunkowania prawne i procedury negocjacji warunków tego zatrudniania, a w konsekwencji: czysta wymiana posiadanych indywidualnie umiejętności na wynagrodzenie, czyli płacę. Na rynek pracy są kierowane przez pracowników preferowane usługi w odpowiedzi na zapotrzebowanie pracodawców. Pracownicy stanowią podaż pracy, natomiast pracodawcy zgłaszają popyt na pracę i zgodnie z teorią ekonomii rynek będzie w stanie równowagi, kiedy popyt będzie równy podaży, co w przypadku rynku pracy jest bardzo trudne, wręcz niemożliwe, ponieważ nawet w sytuacji wzrostu gospodarczego na rynku pracy jest zawsze pewna liczba osób pozostająca chwilowo bez pracy (z różnych powodów). Popyt na pracę jest uwarunkowany zarówno czynnikami o charakterze mikroekonomicznym np. zachowania poszczególnych pracodawców, jak również czynnikami w skali makro, np. wynikającymi z powiązań rynku pracy z innymi rynkami i sferami funkcjonowania systemu gospodarczego, a także oddziaływaniem jeszcze innych podmiotów gospodarki rynkowej, w tym państwa na rynek pracy, np. wysokość płacy minimalnej, program 500+ itp. Z kolei podaż pracy jest ściśle powiązana z zasobem pracy, siłą roboczą, którą tworzy grupa społeczeństwa czynna zawodowo. Podaż pracy może być rozpatrywana pod względem globalnym i wówczas obejmować będzie każdego, kto jest aktywny zawodowo, niezależnie od tego na jakim rynku pracy świadczy usługi. Warto podkreślić, że ogólna podaż zasobów pracy jest określana przez liczbę pracowników zatrudnionych lub gotowych do podjęcia pracy oraz oferowany przez nich czas przeznaczony na wykonywanie pracy. Podaż pracy to także oferowana przez te osoby potencjalna wydajność pracy, która jest konfrontowana z wydajnością pracy wymaganą przez pracodawców.²⁸

Autorzy zajmujący się rynkiem pracy podkreślają, że sensem jego istnienia jest ułatwienie zawierania transakcji kupna – sprzedaży poprzez zapoznanie stron tych transakcji z ofertami potencjalnych kontrahentów. Elementem niezbędnym i warunkiem zawarcia transakcji jest cena, którą akceptuje zarówno kupujący, jak i sprzedający. Kształtuje się ona właśnie na rynku, jako efekt różnych ofert przedstawionych w określonym czasie. Bliższe oznaczenie i funkcjonowanie rynku można wyjaśnić definiując również samo pojęcie mechanizmu rynkowego, który pozwala na ustalenie ceny, po której jest możliwe zawarcie transakcji.²⁹ W przypadku rynku pracy tą ceną jest płaca, a konkretnie płaca realna, czyli relacja wynagrodzenia pracownika do obowiązującego poziomu cen w gospodarce.

Zmiany we współczesnym świecie zachodzą obecnie szybciej niż kiedykolwiek, powodując, że to, co dzisiaj jest rzeczywistością, jutro staje się już historią. Dotyczy to także rynku pracy. W odniesieniu do rynków pracy zaobserwować można zasadniczo dwa trendy:³⁰

- trendy uniwersalne, właściwe dla wszystkich branż biznesu i w pewnym stopniu także dla administracji, np. rosnąca konkurencja, wzrost świadomości klientów i pracowników, rosnące bezrobocie, globalizacja produkcji i usług, migracje zarobkowe itp.,

²⁷ R. Nowakowska, *Szkolnictwo w Polsce ...*, op. cit., s. 134.

²⁸ W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, AE, Poznań 2005 s. 19-20.

²⁹ W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., 11-12.

³⁰ J. M. Szaban, *Rynek pracy w Polsce i w Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2013, s. 34.

- trendy specyficzne, odnoszące się tylko do określonych państw, czy branż, np. branże rozwijające się, z perspektywami, branże „związujące się”, bez perspektyw.

Patrząc bardziej szczegółowo na rozwój sytuacji na globalnych rykach pracy w ostatnich latach można zauważyć następujące trendy:³¹

- zmniejszenie skali zatrudnienia w stosunku do wielkości populacji,
- zmieniające się sposoby produkcji,
- zmiany w gwarantowanych wcześniej warunkach zatrudnienia w kierunku obniżania płac i niepewności zatrudnienia,
- wzrastające nierówności zarobkowe,
- międzynarodowe migracje.

Warto podkreślić, że sytuację na rynkach pracy kształtuje wiele czynników:

- czynniki polityczne – regulacje rynkowe (wysokość płacy minimalnej), decyzje polityczne (np. prywatyzacja zakładów pracy), dostosowanie polskiego prawa do regulacji obowiązujących w UE,
- czynniki ekonomiczne – globalizacja, która znajduje odzwierciedlenie na rynku pracy, globalnie rynki pracy wszędzie się kurczą, ale są stwarzane warunki do przemieszczania się ludzi w celu znalezienia zatrudnienia. Nie bez znaczenia są także kryzysy gospodarcze, (np. pandemia SARS-CoV-2), które w ostatnich latach rozlewają się prawie na cały świat i mają pelzający charakter tzn. są długotrwałe i trudno się z nich wychodzi,
- czynniki technologiczne – innowacyjne rozwiązania z obszaru IT, nowe sposoby zarządzania, programy komputerowe wspomagające lub często zastępujące pracę ludzi w sferze wykonawczej i zarządzającej,
- czynniki społeczne – starzenie się społeczeństwa, zwiększająca się mobilność pracowników, większa podaż kobiet na rynku pracy, elastyczny czas pracy oczekiwany przez pracowników i pracodawców, choć różnie przez nich rozumiany, dążenie pracowników do stałej pracy i zabezpieczeń społecznych, a z drugiej strony do zachowania równowagi między pracą i życiem prywatnym, zjawisko bezrobocia, którego skala, zwłaszcza wśród młodych osób jest niespotykana w odniesieniu do lat wcześniejszych.

3.2 Problem bezrobocia

Zjawisko bezrobocia można bez wątpienia zaliczyć do głównych problemów współczesnego życia. Z problemem bezrobocia zmagają się zarówno państwa o ustabilizowanej gospodarce rynkowej, jak i znajdujące się w procesie transformacji systemu gospodarczego. Bezrobocie ma niewątpliwie złożony charakter, posiada swój wymiar ekonomiczny, prawny i społeczny. Jest przedmiotem badań teoretyków ekonomii, którzy dążą do pełnego wyjaśnienia prawidłowości rządzących tym zjawiskiem. Z kolei dla polityków jest argumentem przetargowym w walce wyborczej.³²

Bezrobocie jest łączone z pozostawaniem bez pracy, co wydaje się oczywiste. Jednak w rzeczywistości można spotkać osoby pracujące, u których będzie występował pewien związek z bezrobociem, np. osoby zatrudnione w niepełnym wymiarze czasu pracy lub zatrudnione na podstawie umowy cywilnej. W tej grupie będą osoby, które nie chcą bądź nie mogą być zatrudnione na cały etat, co nie zmienia jednak faktu, że wskaźnik bezrobocia pomijający zatrudnionych przymusowo w niepełnym wymiarze czasu zaniża stopień niewykorzystanej siły roboczej w gospodarce. Jeszcze więcej wątpliwości może budzić kwestia poszukiwania pracy, czego przejawem będzie rejestracja w urzędzie pracy, korzystanie z usług pośrednictwa pracy, odpowiadanie na ogłoszenia prasowe, dopytywanie się pracodawców o wolne miejsca pracy. Wobec tego nasuwa się pytanie, jak długo ma trwać aktywność poszukiwawcza? Czy osoba, która wykorzystała wszystkie wskazane powyżej możliwości i nie znalazła pracy przez np. dwa lata, a następnie zaprzestała poszukiwań chociażby z uwagi na ich koszty, nie jest już osobą bezrobotną?

Niewątpliwie najmniej wątpliwości budzi gotowość do pracy, czyli możliwość jej podjęcia w chwili uzyskania propozycji zatrudnienia.³³

W świetle powyższych definicji bezrobocia można stwierdzić, że jest ono wynikiem zakłóceń w funkcjonowaniu systemu gospodarczego, wyrażających się niedoborem miejsc pracy w stosunku do istniejącego w danej gospodarce potencjału siły roboczej. Z punktu widzenia jednostki bezrobocie oznacza przymusowe pozostawanie w bezczynności zawodowej z powodu braku możliwości znalezienia pracy. Warto podkreślić, że przedstawione powyżej definicje bezrobocia nie są wystarczające przy określaniu osoby bezrobotnej na gruncie prawa. Każde państwo w swoim systemie prawnym odrębnie identyfikuje osoby bezrobotne. Z posiadaniem statusu osoby bezrobotnej państwo wiąże określone prawa i obowiązki osób pozostających bez pracy, a także podejmuje wobec nich określone działania. Poza tym jest to potrzebne do opracowania statystyki rynku pracy.³⁴

Poziom bezrobocia można oszacować za pomocą dokładnych pomiarów. Służy do tego wskaźnik stopy bezrobocia, który ukazuje stosunek osób bezrobotnych zarejestrowanych względem osób czynnych zawodowo w wieku od 15 do 65 lat (w przypadku mężczyzn) oraz od 15 do 60 (w przypadku kobiet). Jednostką odpowiedzialną za obliczenie stopy bezrobocia jest powiatowy urząd pracy.³⁵

Warto pokreślić, że rynek pracy jest ściśle powiązany z rynkiem dóbr i usług, są one w dużej mierze współzależne – sytuacja na jednym z nich wpływa na drugi. Kryzys ekonomiczny, który rozpoczął się pod koniec 2007 roku w sektorze bankowym, uderzył w oba te rynki. Warto podkreślić, że pandemia COVID – 19 niewątpliwie przyczyniła się do pogorszenia i tak już złej sytuacji młodych osób na rynku pracy. Spowolnienie gospodarcze zawsze prowadzi do wzrostu bezrobocia. Poza makroekonomicznymi przyczynami spadku zatrudnienia są także przyczyny o innym charakterze np. rozwój nowoczesnych technologii powoduje automatyzację i cyfryzację rynku pracy. Nie bez znaczenia są także działania państwa np. ustalanie płacy minimalnej, czy program 500+, czy inne transfery socjalne.

Problem bezrobocia, zwłaszcza wśród młodych osób, które objęło swoim zasięgiem wszystkie kraje UE budzi wiele emocji i jest niewątpliwie najpoważniejszym w ostatnich latach problemem społecznym i gospodarczym.

3.3 Sytuacja młodych na rynku pracy w Polsce

Rynek pracy w Polsce i w innych krajach UE mierzy się ze skutkami pandemii COVID-19, które są niewątpliwie wyraźnie widoczne. W sierpniu ubiegłego roku na 50 największych portalach rekrutacyjnych pracodawcy w Polsce opublikowali 238,2 tys. ofert pracy – to o 21,8% mniej niż w sierpniu 2019 roku (304,8 tys.). 83% pracodawców deklaruje brak zmian personalnych.³⁶

Dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 8 kwietnia 2020 dotyczące sytuacji osób młodych do 25 roku życia w roku 2019 ³⁷ pokazują, że w IV kwartale 2019 r. aktywny zawodowo pozostawał co trzeci młody człowiek w wieku 15-24 lata (34,9%), podczas gdy w grupie osób w wieku produkcyjnym współczynnik aktywności zawodowej był dwa razy wyższy i wynosił 77,2%. W końcu 2019 r. najwięcej bezrobotnych do 25 r. życia miało wykształcenie policealne i średnie zawodowe – 31,6 tys. osób (29,8%), zaś wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne/podstawowe i poniżej posiadało łącznie 46,7 tys. osób (44%). Z kolei wykształceniem wyższym legitymowało się 6,5 tys. młodych bezrobotnych (6,2% ogółu bezrobotnych do 25 r. życia)³⁸.

Wyniki badania BAEL³⁹ wskazują, że najczęstszą przyczyną bezrobocia wśród młodych jest kontynuacja nauki (90%). Wśród młodych bezrobotnych zarejestrowanych w końcu 2019 roku najwięcej było osób posiadających zawody mieszczące się w grupie pracownicy usług i sprzedawcy (20,5% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych do 25 roku życia), technicy i inny średni

³¹ J. M. Szaban, *Rynek pracy w Polsce* ..., op. cit., 34

³² Staszewska E., *Środki prawne przeciwdziałania bezrobociu*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2012, s. 17.

³³ Staszewska E., *Środki prawne*..., op. cit., s. 18.

³⁴ Tamże, s. 19

³⁵ M. Danecka, *Bezrobocie i instytucje rynku pracy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2005, s. 75-76.

³⁶ Raport: Rynek pracy, edukacja, kompetencje. Aktualne trendy i wyniki badań. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, wrzesień 2020 r.

³⁷ W chwili powstawania opracowania są to najnowsze dostępne dane.

³⁸ <https://psz.praca.gov.pl/-/12170058-sytuacja-na-ryнку-pracy-osob-młodych-do-25-roku-życia-w-2019-roku> data dostępu: 20.06.2021

³⁹ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności

personel (14,3%) oraz robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (10,8%), zaś najmniej było młodych posiadających zawody z grupy siły zbrojne (18 osób) oraz przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy (139 osób). Znaczną część młodych bezrobotnych (39,7%), stanowiły osoby nieposiadające zawodu, co może wynikać z faktu, że ponad 43% młodych bezrobotnych to osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym lub gimnazjalnym/podstawowym i poniżej. Sytuacja młodych Polaków na rynku pracy jest determinowana:

- wykształceniem,
- kwalifikacjami i umiejętnościami,
- doświadczeniem zawodowym,
- miejscem zamieszkania.

Trudna sytuacja osób dopiero wkraczających na rynek pracy najczęściej wiąże się z brakiem odpowiedniego doświadczenia oraz niedopasowaniem kwalifikacji do potrzeb rynku pracy. Znaczna część młodych ludzi w celu zwiększenia możliwości znalezienia pożądanej pracy decyduje się na podnoszenie swoich kwalifikacji zawodowych zdobywając wyższe wykształcenie, a w jego trakcie odbywając staże czy praktyki⁴⁰. Należy wyraźnie podkreślić, że istotnym czynnikiem wpływającym na znalezienie zatrudnienia ma kierunek uzyskanego przez młodych ludzi wykształcenia. Determinantami tego wyboru są niewątpliwie:

- zainteresowania,
- oferta szkół ponadpodstawowych,
- możliwości podjęcia studiów na określonym kierunku,
- oferta szkół wyższych,
- odległość od miejsca zamieszkania.

Ponadto, dynamika zmian na współczesnym rynku pracy, rozwój nowoczesnych technologii, pojawianie się nowych zawodów i nowych form pracy (np.: dzielenie się pracą) mogą utrudniać wybór ścieżki zawodowej najlepiej odpowiadającej przyszłym potrzebom kadrowym⁴¹.

Istotną przyczyną wysokiego bezrobocia wśród osób młodych w ostatnim czasie jest niewątpliwie pandemia COVID-19. Zgodnie z danymi Eurostatu w naszym kraju stopa bezrobocia wśród osób do 25. roku życia wzrosła w Polsce w ciągu pandemicznego roku z 9,6 proc. aż do 14,8 proc., czyli o 5,2 pkt. proc. Gorzej jest tylko w Hiszpanii i Estonii. Również dane Głównego Urzędu Statystycznego potwierdzają, że sytuacja młodych nie jest łatwa. Wskaźnik zatrudnienia w pierwszym kwartale 2021 r. wśród osób najmłodszych (w wieku 15-24 lata) wyniósł zaledwie 26,3 proc. Dla porównania wskaźnik zatrudnienia ogółem wyniósł 55 proc. W pozostałych grupach wiekowych kształtował się następująco: wśród osób w wieku 25-34 lata – 81,9 proc., 35-44 lata – 86 proc., 45-59/64 lata – 75,9 proc. oraz 60/65-89 lat – 8,5 proc. Wśród osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) wyniósł 75,4 proc. Można z pewnością stwierdzić, że uderzenie kryzysu spowodowanego pandemią COVID-19 w rynek pracy jest czterokrotnie silniejsze, niż to, z którym mieliśmy do czynienia w trakcie kryzysu finansowego 12 lat temu.⁴²

3.4 Położenie niemieckiej młodzieży na rynku pracy

W Niemczech na przełomie lat 2002–2005 przeprowadzono reformy, które ściśle odnosiły się do prawa pracy i miały na celu modyfikację systemu świadczeń socjalnych oraz uaktywnienie zawodowe osób bezrobotnych i tych, którzy znajdowali się w wieku produkcyjnym. Ważny był także sposób przeprowadzenia reform, który miał odpowiadać strategii „przede wszystkim praca”. Reformy wywołały sporo kontrowersji i zdecydowanie zmieniły krajobraz polityczny Niemiec⁴³. Po wprowadzeniu reform można było zauważyć wyraźne ożywienie na rynku pracy, spadek bezrobocia i wyraźny wzrost gospodarczy, co spowodowało w Europie pewne obawy związane z możliwością wystąpienia nierówności społecznych. Poza reformami rynku pracy na wzrost zatrudnienia miały wpływ także dwie inne zmiany instytucjonalne:

- reforma zasad przechodzenia na emeryturę,

- malejąca moc wiążąca regulacje zbiorowe.

Reforma emerytalna wpłynęła niewątpliwie na wzrost zatrudnienia wśród starszych Niemców, do tego stopnia, że w żadnym innym państwie członkowskim nie udało się tego osiągnąć.

W 2003 r. w wyniku wprowadzenia nowoczesnych usług na rynku pracy usankcjonowano w nowy sposób zatrudnienie w niepełnym wymiarze pracy wprowadzając instrumenty zwane miniatem (*Minijob*) i etatem midi (*Midijob*). W zamierzeniu reformatów miały się one przyczynić do obniżenia bezrobocia, zwłaszcza wśród osób niewykwalifikowanych.

Niemcy prezentują wyjątkowo niską, jak na kraje rozwinięte stopę bezrobocia wśród osób młodych, wchodzących na rynek pracy. Warto podkreślić, że w czasie pandemii COVID-19 rynek pracy w Niemczech pomimo pojawiających się restrykcji nie zareagował wzrostem liczby zwolnień pracowników. Niemieccy pracodawcy zamiast zwalniać pracowników postanowili wykorzystać dotowane przez państwo programy pozwalające na redukcję czasu pracy pracowników, ale bez ich zwalniania. Należy także zauważyć, że niemiecki rząd nie zapomniał o młodych i wsparł małe i średnie przedsiębiorstwa, przekazując firmom zatrudniającym młodych ludzi w ramach praktyk 2000 EUR na jednego praktykanta pod warunkiem utrzymania stałej liczby praktykantów. Ta kwota wzrasta do 3000 EUR, jeżeli liczba praktykantów rośnie. Stąd też najniższa stopa bezrobocia w UE wśród młodych do 25 roku życia, która wynosiła w IV kwartale 2020 6,1% (dla porównania w analogicznym okresie w Polsce to 14,8%). Oczywiście nie oznacza to, że młodzi Niemcy nie mieli problemu ze znalezieniem pracodawcy, u którego mogliby realizować staż. Od października do grudnia 2020 roku 73 000 młodych ludzi nadal szukało miejsca stażu, to o 12 000 więcej niż rok wcześniej.

Wobec powyższych rozważań można przypuszczać, że niski poziom bezrobocia w Niemczech wśród młodych osób wynika nie tylko ze wsparcia rządu, ale także z systemu kształcenia zawodowego, który łączy sektor

⁴⁰ <https://psz.praca.gov.pl/-/12170058-sytuacja-na-rynku-pracy-osob-mlodych-do-25-roku-zycia-w-2019-roku> data dostępu: 20.06.2021

⁴¹ Tamże.

⁴² <https://businessinsider.com.pl/zla-sytuacja-mlodych-na-rynku-pracy-dane-mowia-same-za-siebie/h0qkqkn> data dostępu 08.07.2021

⁴³ http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/germany_pl-2.pdf data dostępu: 02.12.2019

przedsiębiorstw z systemem edukacji, nakłada na podmioty gospodarcze obowiązek finansowego wsparcia i pozwala na wyposażenie młodych ludzi w kwalifikacje potrzebne przemysłowi. Przykład Niemiec wyraźnie pokazuje, że ściśle powiązanie systemu edukacji z praktyką zawodową w modelu dualnego kształcenia daje zadowalające efekty gospodarcze. Warto także wskazać na instytucję wspierającą niemiecki rynek pracy, poza Federalnym Ministerstwem Pracy i Spraw Socjalnych jest to Bundesagentur fuer Arbeit (BA) – Federalna Agencja Pracy, której głównym zadaniem jest „wspieranie niemieckiego rynku pracy w zakresie pomocy i doradztwa udzielanego osobom poszukującym pracy oraz absolwentom szkół ponadpodstawowych.” Należy zauważyć, że agencja wraz ze swoimi regionalnymi oddziałami współpracuje także z innymi instytucjami w zakresie edukacji i pośrednictwa zawodowego, a do jej głównych zadań należą:

- doradztwo zawodowe dla osób szukających pracy,
- doradztwo dla pracodawców,
- wspieranie kształcenia zawodowego,
- wspieranie integracji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- działania zorientowane na tworzenie nowych miejsc pracy,
- świadczenia pieniężne w postaci zasiłku dla bezrobotnych.

Wnioski końcowe

Celem rozważań prowadzonych w niniejszym opracowaniu była próba analizy porównawczej dwóch modeli kształcenia zawodowego tj. obowiązującego w Polsce i w Niemczech oraz ich wpływu na rynek pracy, zwłaszcza wśród młodych osób. Z tej analizy wynika, że efektywność kształcenia zawodowego przekłada się na rynek pracy i poziom zatrudnienia zwłaszcza wśród młodych ludzi, a co za tym idzie na wzrost gospodarczy, czego przykładem są Niemcy i ich model kształcenia zawodowego.

Szczegółowa analiza literatury, źródeł internetowych oraz praktyka gospodarcza i doświadczenie zawodowe autora pozwalają wyciągnąć następujące wnioski i rekomendacje w kontekście zwiększenia efektywności polskiego modelu kształcenia zawodowego w perspektywie rynku pracy:

- system kształcenia zawodowego wymaga zaangażowania rzetelnie wykwalifikowanej kadry pedagogicznej, dzięki czemu będzie możliwe zwiększenie rezultatów kształcenia,
- wymagane jest większe zaangażowanie samorządów, a przede wszystkim przedsiębiorców zwłaszcza w kontekście praktycznej nauki zawodu (z możliwością zapewnienia zatrudnienia najlepszym uczniom po zakończeniu nauki),
- większe zaangażowanie i nadzór ze strony odpowiednich organów, np. Ministerstwa Edukacji i Nauki, jednostki samorządu terytorialnego w rozwój doradztwa zawodowego,
- uświadamianie młodym ludziom jak ważna jest praca, zmiana nawyków – często uczniowie mają złe wzorce, wynoszone z najbliższego otoczenia (życie na koszt państwa – renty, zasiłki itp.),
- spójność programów kształcenia i podręczników – w dalszym ciągu wiele podręczników dotyczących przedmiotów zawodowych nie odpowiada w 100% podstawie programowej, nie wyczerpują one w pełni wymaganych treści, bądź zawierają treści zbędne pomijając te istotne,

- kształcenie zawodowe wymaga ściślejszej współpracy najważniejszych organów odpowiedzialnych za ten typ edukacji, przede wszystkim konieczna jest w tym względzie skuteczna wymiana informacji pomiędzy Ministerstwem Edukacji i Nauki, a Ministerstwem Rozwoju, Pracy i Technologii odpowiedzialnym za gospodarkę,
- większe zaangażowanie w edukację nie tylko małych przedsiębiorców bardzo często rzemieślników, ale przede wszystkim dużych zakładów bądź instytucji finansowych, korporacji międzynarodowych, np. organizowanie płatnych staży (z szansą na stałe zatrudnienie w przyszłości) i sponsorowanie nagród dla najlepszych uczniów,
- zmiana podejścia samych rodziców do kształcenia zawodowego, które do tej pory jest kojarzone przez nich jako gorsze w porównaniu z nauką np. w liceum ogólnokształcącym.

Praktyka potwierdza, że pomimo wprowadzonych reform szkolnictwo zawodowe wymaga w dalszym ciągu zmian w wyżej wymienionych obszarach.

W związku z powyższym niezwykle istotne jest, podejmowanie wszelkich działań, mających na celu podniesienie efektywności szkolnictwa zawodowego oraz ukierunkowanie go na ścieżkę ściślejszej współpracy z przedsiębiorstwami, które powinny wykazać się większym zaangażowaniem w procesie kształcenia. Zdaniem autora szkolnictwo zawodowe powinno przejść pewne przeobrażenia w celu podniesienia jakości i atrakcyjności, co sprawiłoby, że absolwenci szkół zawodowych będą mieli, jeżeli nie pewnością to poczucie, że wybrana przez nich ścieżka edukacyjna zapewni zatrudnienie i będzie drogą do wartościowego dorosłego życia.

Bibliografia:

1. Borkowska S., (1999), *Edukacja zawodowa a rynek pracy*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa
2. Danecka M., (2005), *Bezrobocie i instytucje rynku pracy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa
3. Galkowski A., (2006), *Szkolnictwo Polski i Niemiec tradycje, przemiany, dokumenty, działalność*, Wydawnictwo Naukowe NOVUM, Płock
4. Jarmołowicz W., Knapieńska (2005), M., *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, AE, Poznań
5. Kryńska E., Kwiatkowski E. (2013), *Podstawy wiedzy o rynku pracy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź
6. Kukla D., (2012) Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej, KOWEŻiU, Warszawa
7. Kupisiewicz C., Kupisiewicz M. (2009), *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa
8. Musiałkiewicz J. (2002), *Podstawy przedsiębiorczości*, EKONOMIK
9. Nowakowska R. (2002), *Szkolnictwo w Polsce i w Niemczech 1945 – 2001. Wybrane aspekty porównawcze*, „Żak”, Warszawa
10. Pachociński R. (2000), *Współczesne systemy edukacyjne*, IBE, Warszawa
11. Staszewska E. (2012), *Środki prawne przeciwdziałania bezrobociu*, Wolters Kluwer SA, Warszawa
12. Szaban J. M. (2013), *Rynek pracy w Polsce i w Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa

Strony internetowe:

1. <https://przemyslprzyszlosci.gov.pl/obraz-edukacji-branzowej-pod-katem-przemyslu-4-0/>
2. <http://www.edu.edu.pl/porady/system-szkolnictwa-w-niemczech>
3. http://www.zssilesia.edu.pl/strony_przedmiotowe/niemiecki/
4. <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/13/id/245>
5. <https://psz.praca.gov.pl/-/12170058-sytuacja-na-ryнку-pracy-osob-młodych-do-25-roku-zycia-w-2019-roku>
6. <https://businessinsider.com.pl/zla-sytuacja-młodych-na-ryнку-pracy-dane-mowia-same-za-siebie/h0qkqkn>
7. http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/germany_pl-2.pdf

Inne

Raport: Rynek pracy, edukacja, kompetencje. Aktualne trendy i wyniki badań. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, wrzesień 2020 r.

Spis schematów

Schemat 1 System szkolnictwa w Polsce

Schemat 2 Ogólny schemat niemieckiego systemu szkolnictwa

Kreatywnie na co dzień

– propozycje ciekawych kartek okolicznościowych

Świetlica jest integralną częścią szkoły, stanowi ważne ogniwo w systemie współczesnego wychowania i opieki nad dzieckiem. Jako wewnątrzszkolna instytucja wychowawcza wspiera działania edukacyjne szkoły oparte na aktywnych metodach pracy z uczniem, dostosowanych do jego wieku i możliwości, wspomaga i uzupełnia pracę szkoły we wszystkich jej zakresach, poprzez opiekę nad dzieckiem, oddziaływanie wychowawcze i pracę dydaktyczną.

Zajęcia świetlicowe mają za zadanie wspierać wielokierunkowo rozwój psychiczny i emocjonalny dzieci. Są one ważnym łącznikiem między działaniami rodziny i szkoły w wychowaniu dziecka, łączą obowiązki rodziców z kontynuacją działań wychowawczo-opiekuńczych szkoły.

W świetlicy prowadzone są następujące zajęcia:

- zajęcia dydaktyczne (odrabianie prac domowych, doskonalenie czytania, zabawy matematyczne, rebusy, krzyżówki, zgadywanki, zabawy słowne);
- zajęcia plastyczno-techniczne (malowanie farbami, kredkami, wydzieranki, wyklejanki, origami itp.);
- zajęcia muzyczne (śpiewanie piosenek, zabawy rytmiczne, zabawy ze śpiewem, słuchanie różnorodnej muzyki);
- zajęcia recytatorskie, czytelnicze;
- zajęcia z wykorzystaniem środków audiowizualnych (słuchowiska dla dzieci, oglądanie bajek i programów dla dzieci);
- zajęcia rekreacyjno- ruchowe (gry i zabawy na świeżym powietrzu, ćwiczenia doskonalące sprawność fizyczną);
- zajęcia teatralne (inscenizacje słowno- muzyczne);
- przygotowanie do życia społecznego (udział w konkursach, uroczystościach szkolnych, spotkania z ciekawymi ludźmi);
- realizowanie edukacji prozdrowotnej, profilaktycznej i proekologicznej.

Wśród tylu różnorodnych form zajęć świetlicowych najbardziej lubianymi przez dzieci są zajęcia o charakterze plastyczno-technicznym. Kształcenie przez działalność plastyczną jest ważnym czynnikiem dla edukacji i rozwoju każdego dziecka. Twórczość plastyczna pozwala rozwijać wiarę we własne siły i pomysłowość. Pobudza też rozwój umysłowy i emocjonalny, stwarzając możliwości wielorakich doświadczeń. Uczy odpowiedzialności, współpracy w zespole i wytrwałości.

Naszym priorytetem jest wspieranie uzdolnień i rozwój kreatywności uczniów. Zajęcia służą wprowadzaniu nowych form i metod pracy, doskonalą dotychczasowe umiejętności, kształcą pamięć wzrokową i zręczność manualną. Twórczość plastyczna pobudza u dziecka pomysłowość, fantazję, uczy skupienia, dając odprężenie.

Jedną z ulubionych form plastycznych wykonywanych przez uczniów są kartki okolicznościowe o różnorodnej tematyce. Podczas pracy dzieci rozwijają swoje umiejętności plastyczno-manualne, pracując zespołowo lub indywidualnie. Kartki wykonywane są różnymi technikami plastycznymi (np. haft matematyczny, origami, quilling, iris folding) i ozdabiane według inwencji twórczej uczniów.

Prezentowane kartki wysyłane są m.in. do osób starszych, często samotnych, przebywających w Domu Pomocy Społecznej Misericordia, Domu Opieki w Nowej Wsi Elckiej i podopiecznych Fundacji „Spełniamy marzenia”. Pamiętamy, że mądrość i doświadczenie życiowe osób starszych to wartości absolutnie bezcenne. Taka własnoręcznie wykonana kartka będzie wspaniałą pamiątką i bardzo miłym подарunkiem.

Nieodłącznym elementem przedświątecznych dni w naszej szkole jest tworzenie kartek o tematyce bożonarodzeniowej i wielkanocnej, które są wykonywane z wykorzystaniem oryginalnych form plastycznych. Kartki przekazujemy Fundacji dla Rodaka, żołnierzom pełniącym odpowiedzialną i trudną służbę zarówno w kraju, jak i na misjach. Kartki sprawiają odbiorcom wiele radości i wprowadzają w świąteczny nastrój.

Poniżej przedstawiam kilka technik oraz instrukcje wykonania kartek:

Iris folding – sztuka wykonywania wzorów z kolorowych, nachodzących na siebie pasków papieru w taki sposób, aby środek wzoru tworzył *iris* – kształt przypominający przysłone fotograficzną. Iris folding zostaje ukończony wraz z wykonaniem wzoru. Do wykonania iris folding używane są wzory, paski papieru, taśma klejąca, nożyczki.

Quilling (ang. „nawijać na pióro lub rurkę”) – technika papieroplastyki (zwana też papierowym filigranem), służąca do tworzenia ozdób z wąskich pasków papieru zwiniętych w kształt sprężyny spiralnej i odpowiednio uformowanych przez zagniecenie zewnętrznych warstw papieru.

Haft matematyczny to obraz graficzny w szczególny sposób wykonany nićmi na grubszym papierze, kartonie lub innym twardym podłożu. Możemy używać zwykłych nici, muliny lub sznurków – najlepiej kolorowych. Haft polega na przewlekaniu nitki według ustalonego wzoru. Dziurkujemy numerki i nawlekamy nitkę na igłę, ale nie zawiązujemy supełka, igła służy nam tylko do pomocy przy przeciąganiu przez dziurki. Następnie wbijamy igłę w odpowiednią dziurkę i przeciągamy ją. Koniec nitki przyklejamy do kartki, by nam nie uciekła i stosujemy się do instrukcji.

Kartka z choinką origami

- **choinka wykonana techniką płaskiego origami z koła.**
Przygotowanie takiej pracy to doskonałe **ćwiczenie w wycinaniu po kole**. Wycinamy 5 różnej wielkości kółek, następnie składamy je równo na pół i przyklejamy złożone kółka od góry pracy, rozpoczynając od najmniejszych.
- **choinka wykonana techniką płaskiego origami z kwadratów.**
Z papieru wycinamy kwadraciki o wymiarach 8, 7, 6, 5 i 4 cm. Pierwszy kwadracik składamy na pół z dwóch stron, następnie po przekątnych. Zaginamy krawędzie do środka i składamy trójkąt. Dwa przednie skrzydła zaginamy do środka, dwa tylne zostawiamy. W ten sposób składamy każdy kwadracik. Z trójkącików układamy choinkę i przyklejamy ją do kartki.

Poznanie różnych środków wyrazu plastycznego ułatwia realizację nowych, oryginalnych pomysłów. Mam nadzieję, że zaprezentowane kartki będą ciekawą inspiracją do wykorzystania podczas zajęć z dziećmi. Bo to nauczyciel odgrywa na zajęciach bardzo ważną rolę, nauczyciel twórczy, innowacyjny, poszukujący, otwarty na świat i na problemy. Nauczyciel, który na swoich zajęciach podsuwa dzieciom coraz to ciekawsze i nowsze techniki plastyczne.

Anna Marchel jest wychowawcą świetlicy w Szkole Podstawowej nr 5 im. Marii Konopnickiej w Elku

Wsparcie nauczycieli w realizacji kształcenia na odległość

Doskonalenie kompetencji w zakresie prowadzenia edukacji zdalnej dotyczy każdego nauczyciela, szczególnie że większość nabywanej wiedzy można umiejętnie wykorzystywać w edukacji stacjonarnej, na przykład w takim obszarze jak zarządzanie interaktywną lekcją za pomocą monitora interaktywnego oraz urządzeń mobilnych.

Nauczyciel, który chciałby przygotować się do prowadzenia kształcenia na odległość, a przynajmniej doskonalić swoje kompetencje w zakresie prowadzenia edukacji zdalnej z dziećmi/uczniami, szczególnie w wykorzystaniu Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (ZPE), mógłby wiele skorzystać z udziału w projekcie *Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość*.

MODN w Elku podjął się szkolenia 21 pracowników, następnie 148 nauczycieli w wyniku przystąpienia do konkursu grantów ORE. Już możemy podzielić się wartościowymi rezultatami realizacji projektu. Na podstawie badania opinii uczestników programu *Wsparcie nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość w powiatach elckim, piskim, gołdapskim i oleckim* mamy już ocenę wartości przygotowanego rozwiązania, które od początku jawiło się jako obiecujące.

Cel projektu

Projekt zakładał podniesienie jakości doskonalenia i wsparcia nauczycieli prowadzących zdalną edukację w przedszkolach i szkołach przez kadrę placówek doskonalenia nauczycieli (PDN) i bibliotek pedagogicznych (BP). Projekt ukierunkowany był na ograniczenie negatywnych skutków wystąpienia COVID-19 poprzez zapewnienie prowadzenia edukacji na odległość w przypadku ponownego czasowego zamknięcia części szkół i przedszkoli.

Treści programowe zostały podzielone na moduły:

MODUŁ 1. Psychospołeczne aspekty edukacji zdalnej

1. Relacje i klimat klasy podstawą efektywnej edukacji,
2. Zdalna klasa jako zespół – jak budować wspólnotę online – integracja, komunikacja, współpraca
3. Motywacja i uczenie się w procesie edukacji zdalnej
4. Różnice indywidualne w procesie zdalnego nauczania i uczenia się
5. Sytuacje trudne i sposoby radzenia sobie z nimi
6. Sposoby zadbania o dobrostan nauczyciela

MODUŁ 2. Organizacja procesu kształcenia i wychowania

1. Organizacja procesu kształcenia na poziomie szkoły i klasy – kodeks zasad pracy na odległość
2. Dostosowanie programów nauczania do nowych realiów życia szkolnego
3. Realizacja szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego w nauczaniu zdalnym
4. Godzina z wychowawcą w nauczaniu zdalnym
5. Sposoby organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej
6. Rola rodziców w organizacji nauczania zdalnego – korzyści z dobrej współpracy szkoły z rodzicami
7. Zdalne formy współpracy z rodzicami
8. Aspekty zdrowotne w organizacji procesu kształcenia i wychowania w nauczaniu zdalnym
9. Organizacja samokształcenia uczniów
10. Uczeń ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi – wskazówki do pracy zdalnej

Moduł 3. Metodyka edukacji zdalnej

1. Lekcja stacjonarna a zdalna – rola i zadania nauczyciela, efekty uczenia się w edukacji zdalnej
2. Rodzaje zajęć w zdalnej edukacji szkolnej

3. Metody dydaktyczne w edukacji zdalnej, w tym metody budujące wiedzę, metody rozwijające umiejętności, metody aktywizujące uczniów i umożliwiające pracę/uczenie się w zespołach
4. Metoda projektów w nauczaniu zdalnym
5. Planowanie toku lekcji edukacji zdalnej – krok po kroku
6. Specyfika przedmiotowa edukacji zdalnej
7. Specyfika metodyki edukacji zdalnej w pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi

MODUŁ 4. Monitorowanie i ocenianie postępów uczniów w edukacji zdalnej

1. Ocenianie w edukacji zdalnej – metody i formy
2. Monitorowanie postępów w nauce jako forma motywowania do aktywności i dalszej pracy
3. Samoocena w nauczaniu zdalnym
4. Rola informacji zwrotnej w nauczaniu zdalnym
5. Indywidualizacja procesu monitorowania i oceniania postępów w nauce, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi

MODUŁ 5. Przegląd wybranych narzędzi edukacji zdalnej

1. Przegląd wybranych narzędzi do zdalnego nauczania, w tym ZPE, Microsoft Teams, Zoom, Google Meet
2. Dobór narzędzi z uwzględnieniem m.in. etapu rozwoju ucznia, celów edukacyjnych, specyfiki przedmiotowej

MODUŁ 6. Zintegrowana Platforma Edukacyjna

1. Panel użytkownika – informacje ogólne
2. Komponowanie własnego materiału z wykorzystaniem teczki i w kreatorze
3. Tworzenie ścieżek nauki
4. Udostępnianie i sprawdzanie zadań wygenerowanych w kreatorze
5. Wykorzystanie panelu administracyjnego do tworzenia zaawansowanych materiałów (kursy, ankiety) oraz przeglądania raportów
6. Narzędzia do komunikacji i ich wykorzystanie w procesie edukacji zdalnej

MODUŁ 7. Zoom

Zoom – poziom podstawowy

1. Wprowadzenie do platformy Zoom
2. Podstawowe kwestie techniczne, instalacja, logowanie, konfiguracja
3. Tworzenie konta
4. Zapraszanie uczestników
5. Pokoje wirtualne
6. Udostępnianie ekranu
7. Podział ekranu
8. Prowadzenie wirtualnego spotkania, telekonferencji, wideokonferencji, posiedzenia rady pedagogicznej

Zoom – poziom zaawansowany

1. Praca z uczniem z wykorzystaniem Zoom
2. Cyfrowe zasoby edukacyjne

MODUŁ 8. Microsoft Teams

MS Teams – kurs podstawowy

1. Podstawowe informacje o MS Teams
2. Logowanie do MS Teams, dane osobowe
3. Spotkania online w MS Teams
4. Zarządzanie zespołami: tworzenie, dodawanie uczestników
5. Spotkania – kalendarz spotkań, informowanie o spotkaniach
6. Udostępnianie plików, notesu zajęć oraz definiowanie zadań

MS Teams – kurs zaawansowany

1. Aplikacje w Teams – sklep z aplikacjami innymi niż Office

2. Boty – automatyczne konwersacje
3. Konsola i jej możliwości
4. Ustawienia
5. Statusy
6. Powiadomienia

MODUŁ 9. Google Meet

Google Meet – poziom podstawowy

1. Rozpoczynanie spotkania wideo
2. Dołączanie do spotkania wideo
3. Dodawanie uczestników spotkania
4. Dostosowywanie spotkań wideo
5. Udostępnianie zasobów podczas spotkania wideo
6. Transmitowanie spotkań wideo dla większej grupy odbiorców
7. Planowanie i prowadzenie spotkań z dowolnego miejsca

Google Meet – poziom zaawansowany

1. Konfigurowanie zdalnego obszaru roboczego
2. Organizowanie dużych wydarzeń zdalnych
3. Używanie skrótów klawiszowych w Google Meet
4. Zarządzanie ustawieniami Google Meet
5. Rozwiązywanie problemów z Google Meet

MODUŁ 10. Multimedialne zasoby edukacyjne

1. Zasady netykiety
2. Efektywne wyszukiwanie informacji – tworzenie zapytań, specjalistyczne wyszukiwarki
3. Tworzenie oraz dobór multimedialnych zasobów dydaktycznych z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego
4. E-zasoby – przegląd rekomendowanych platform i serwisów edukacyjnych, zawierających zasoby edukacyjne oraz narzędzia do samodzielnego tworzenia materiałów edukacyjnych

MODUŁ 11. Zapewnianie bezpieczeństwa cyfrowego w edukacji zdalnej

1. Krytyczne podejście do informacji w sieci
2. Zapewnienie bezpieczeństwa informatycznego – aspekt technologiczny
3. Zapewnienie bezpieczeństwa – organizacja zajęć
4. Bezpieczeństwo danych osobowych w kontekście nauczania zdalnego
5. Zjawisko „rajdów na e-lekcje” – jak się zabezpieczyć, jak sobie radzić, gdzie zgłosić
6. Bezpieczne korzystanie z internetu przez dzieci i młodzież – rola rodziców/opiekunów w organizacji nauki zdalnej

MODUŁ 12. Prawne aspekty edukacji zdalnej

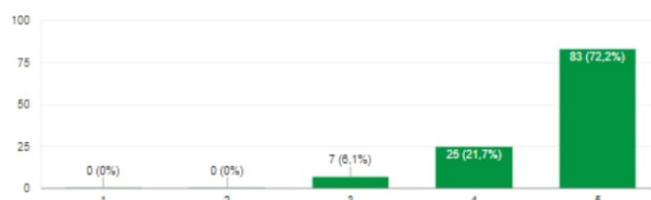
1. Przepisy i procedury regulujące funkcjonowanie szkół i przedszkoli w zdalnym lub częściowo zdalnym modelu edukacji
2. Pojęcia z zakresu prawa autorskiego oraz prawa do wizerunku
3. Prawo autorskie i prawo do wizerunku w kontekście nauczania zdalnego, rodzaje licencji
4. Prawo autorskie a praca biblioteki szkolnej w kontekście nauczania zdalnego
5. Omówienie trudnych sytuacji dotyczących prawa autorskiego, z jakimi mogą zetknąć się nauczyciele w trakcie nauczania zdalnego – studium przypadku
6. Zasady bezpieczeństwa pozwalające uniknąć naruszeń prawa autorskiego

Treści wszystkich modułów zrealizowali Lider i pracownicy MODN, wyróżnione tłustym drukiem zostały wybrane do realizacji przez nauczycieli, podkreślone jako obowiązkowe. Ciekawe doświadczenie, ponieważ treści programowe realizowali nauczyciele, którzy wcześniej już pracowali zdalnie, a przecież przed nimi nie jest wykluczone korzystanie z tej wiedzy i umiejętności w przyszłości raczej bliższej niż dalszej.

Jak odpowiadali uczestnicy w formularzu Google *Wsparcie nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość* na postawione pytania dotyczące treści szkolenia?

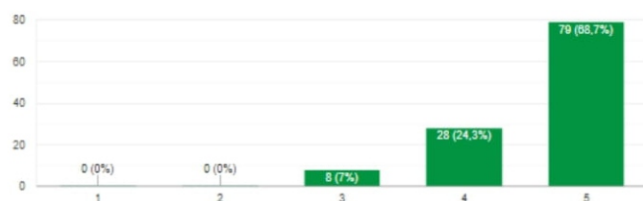
1. W jakim stopniu szkolenie, w którym uczestniczyłeś/aś, miało wpływ na doskonalenie Twoich kompetencji w zakresie prowadzenia edukacji zdalnej z dziećmi/uczniemi?

115 odpowiedzi

2. W jakim stopniu szkolenie, w którym uczestniczyłeś/aś, miało wpływ na Twoje przygotowanie do pracy w systemie zdalnym z wykorzystaniem Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (ZPE)?

115 odpowiedzi

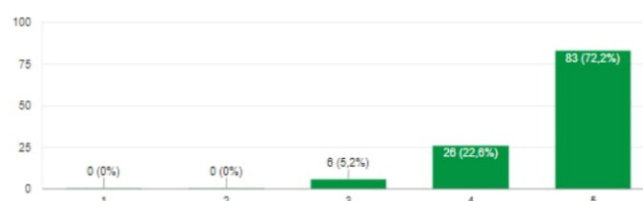
3. W jakim stopniu szkolenie, w którym uczestniczyłeś/aś, będzie miało wpływ na efektywność Twojej pracy - możliwość osiągnięcia lepszych rezultatów?

115 odpowiedzi

4. Jak oceniasz przydatność zdobytej wiedzy/umiejętności w Twoim dalszym rozwoju zawodowym?

115 odpowiedzi

5. W jakim stopniu treści poszczególnych modułów będą przydatne w dalszej pracy nauczyciela?

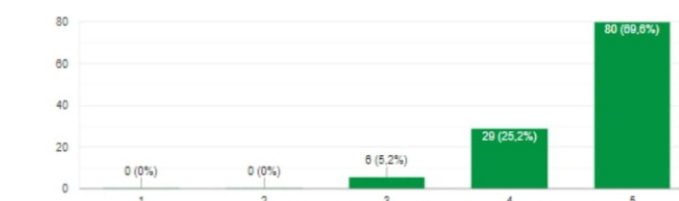
Przegląd wybranych narzędzi edukacji zdalnej

115 odpowiedzi

Metodyka edukacji zdalnej

115 odpowiedzi

115 odpowiedzi

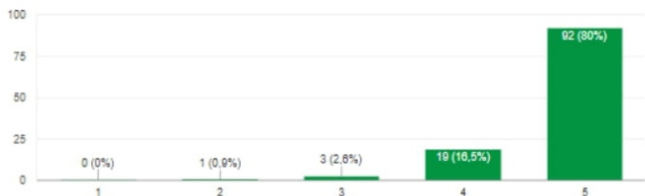
Platformy edukacyjne

115 odpowiedzi

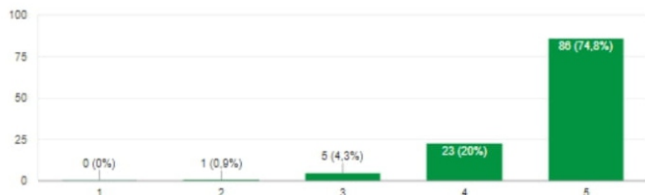
Multimedialne zasoby edukacyjne

115 odpowiedzi

Zapewnianie bezpieczeństwa cyfrowego w edukacji zdalnej

115 odpowiedzi

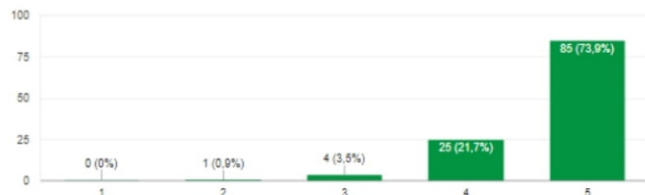
Monitorowanie i ocenianie postępów uczniów w edukacji zdalnej

115 odpowiedzi

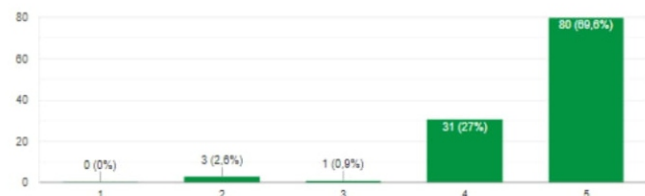
Psychospołeczne aspekty edukacji zdalnej

115 odpowiedzi

Organizacja procesu kształcenia i wychowania

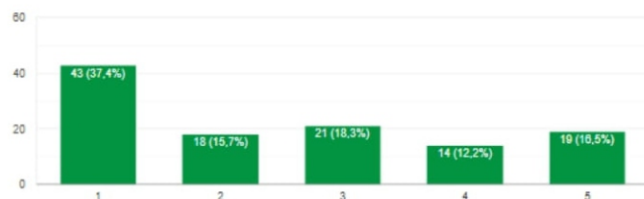
115 odpowiedzi

6. W jakim stopniu wymienione niżej formy komunikacji zdalnej wykorzystywane są w Twojej szkole/placówce ?

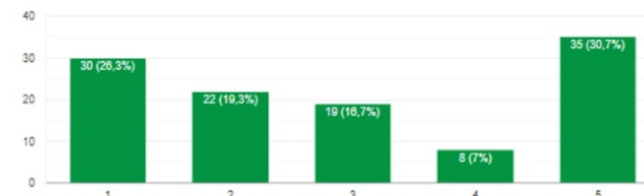
Platforma MOODLE

115 odpowiedzi

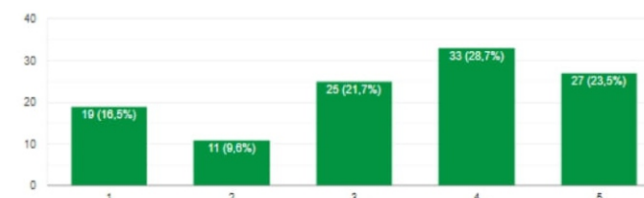
Google Classroom

114 odpowiedzi

Zintegrowana Platforma Edukacyjna

115 odpowiedzi

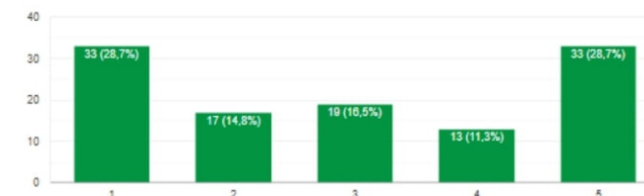
MS Teams

115 odpowiedzi

ZOOM

115 odpowiedzi

Dziennik elektroniczny

115 odpowiedzi

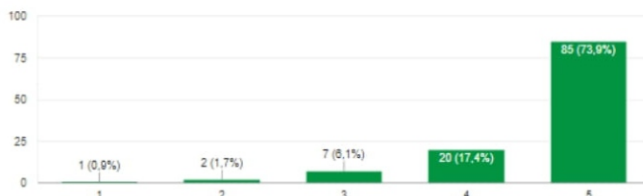
Komunikator (np. WhatsApp Messenger)

115 odpowiedzi

Poczta e-mail

115 odpowiedzi

7. W jakim stopniu poszczególne formy kontaktu z rodzicami wykorzystywane są w Twojej szkole/placówce?

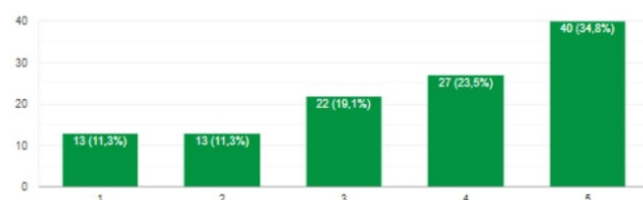
Telefon

115 odpowiedzi

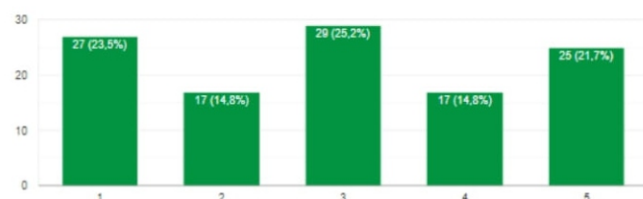
Poczta e-mail

115 odpowiedzi

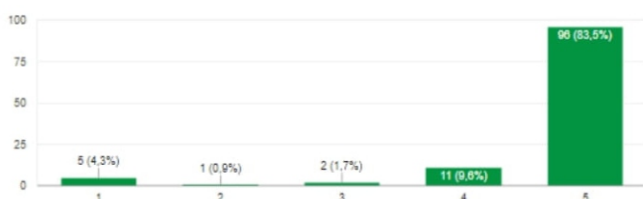
Komunikator wskazany przez rodziców

115 odpowiedzi

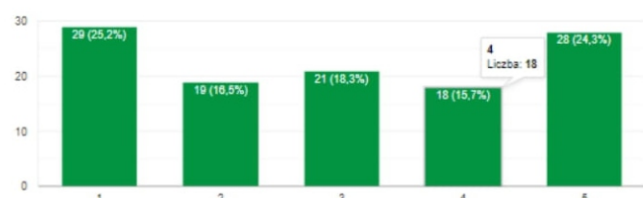
Dziennik elektroniczny

115 odpowiedzi

Platforma edukacyjna

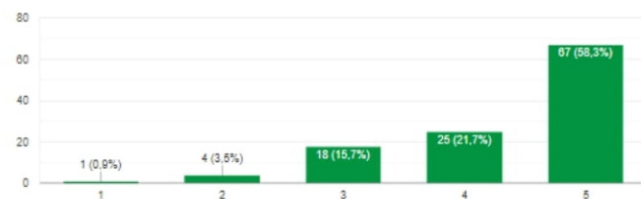
115 odpowiedzi

8. W jakim stopniu niżej wymienione cechy są dobrymi stronami zdalnego nauczania?

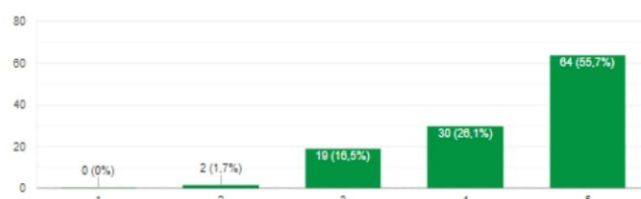
Zindywidualizowane możliwości kontaktu z uczniami i rodzicami

115 odpowiedzi

Organizacja i planowanie pracy własnej uczniów

115 odpowiedzi

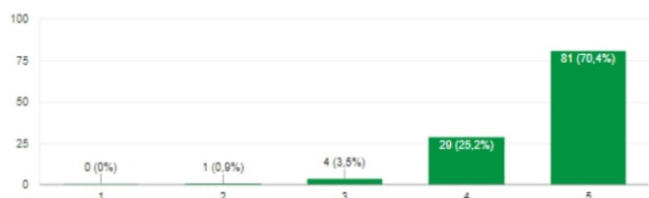
Elastyczność godzin (synchroniczne i asynchroniczne)

115 odpowiedzi

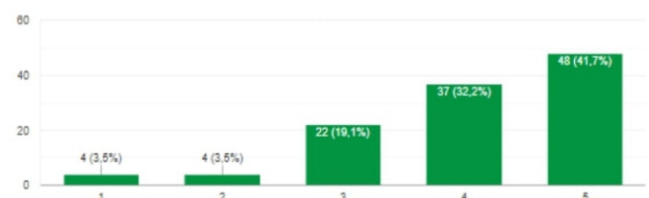
Dostępność dla chorych i przebywających w odległych miejscach

115 odpowiedzi

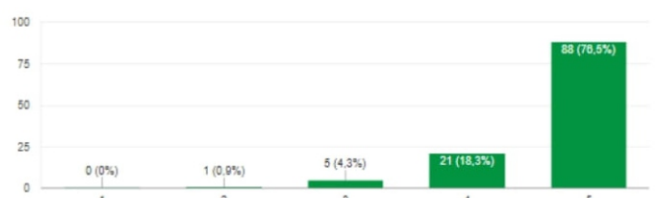
Dostosowanie do indywidualnych potrzeb uczniów

115 odpowiedzi

Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi i aplikacji

115 odpowiedzi

9. W jakim stopniu wymienione niżej metody nauczania w kształceniu na odległość są polecenia nauczycielom?

Projekt edukacyjny

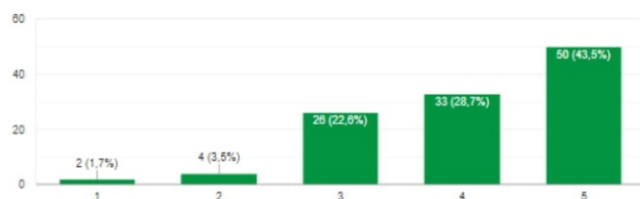
115 odpowiedzi

115 odpowiedzi

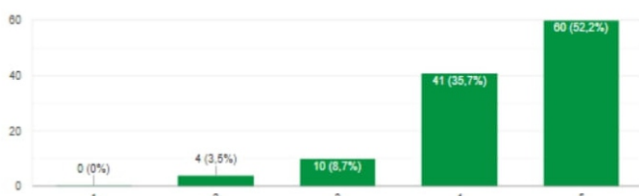
Webquest

115 odpowiedzi

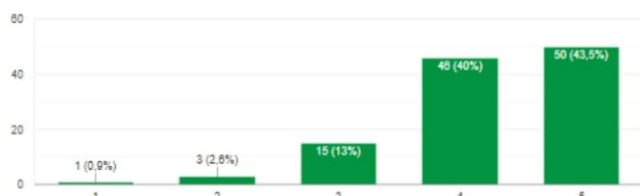
Uczenie się w małych zespołach

115 odpowiedzi

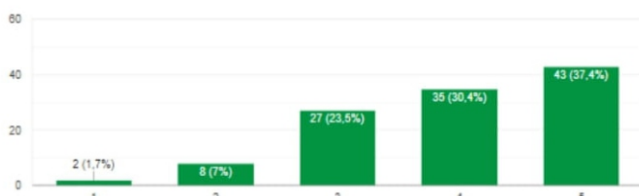
Stacje zadaniowe

115 odpowiedzi

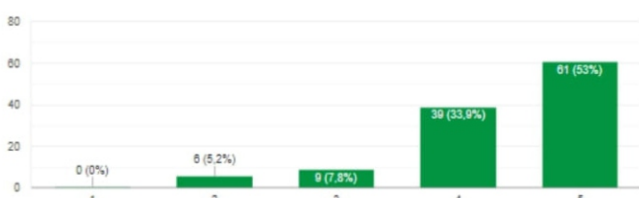
Portfolio

115 odpowiedzi

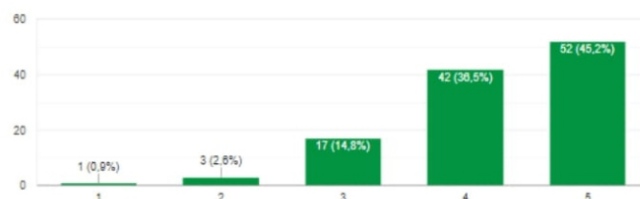
Wizualizacja

115 odpowiedzi

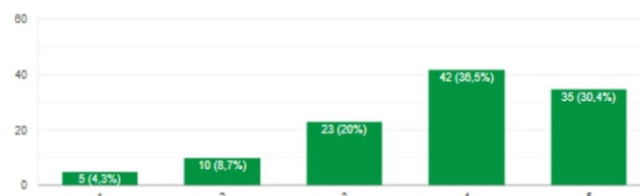
Odwrocona lekcja

115 odpowiedzi

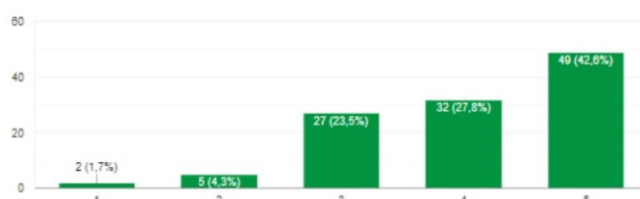
Playlista

115 odpowiedzi

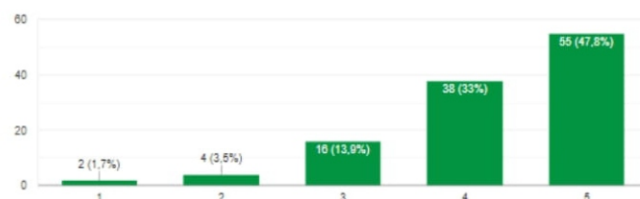

Grywalizacja i gamifikacja

115 odpowiedzi

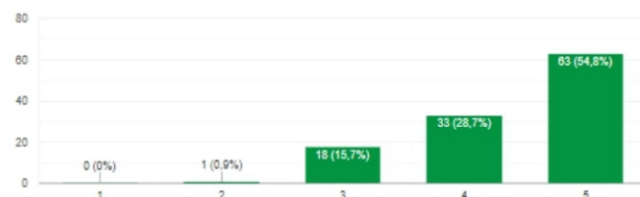
115 odpowiedzi

10. W jakim stopniu wymienione niżej sposoby planowania lekcji zdalnej są polecenia nauczycielom?

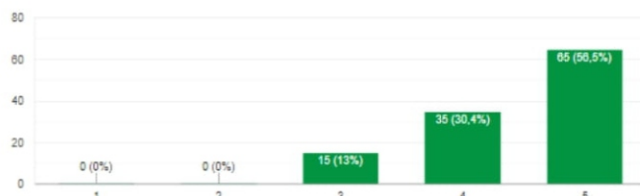
3A – aktywuj, absorbuj, aplikuj.

115 odpowiedzi

4U – uruchomienie, ukierunkowanie, utrzymanie, ukończenie.

115 odpowiedzi

5E – angażować (engage), poszukiwać (explore), wyjaśniać (explain), opracowywać (elaborate), ewaluować (evaluate).

115 odpowiedzi

Uniwersytet jako wytwór kultury średniowiecza

Od renesansu przez oświecenie aż do naszych czasów funkcjonuje mit o ciemnym, przepełnionym zabobonami, fanatyzmem religijnym i niewyobrażalnym okrucieństwem średniowieczu. Co więcej, nadal jest żywy w świadomości bardzo wielu ludzi i nadal jest rozpowszechniany przez niezliczone media, przez wielu nauczycieli wykładających w najróżniejszych szkołach, aż nawet przez polityków i parlamentarzystów, którzy z lubością kwalifikują zwalczanych przez siebie adwersarzy do „ciemnego” średniowiecza, siebie kreując przy tym na niezłomnych nosicieli i obrońców postępu, wyrażającego się na przykład w swobodzie dokonywania aborcji, eutanazji, sanitaryzmu, segregacji itp.

Nie jest moim zamierzeniem apologetyczna obrona średniowiecza *per fas et nefas*. Nie chodzi bowiem o to, by cofać się do średniowiecza jako do utraconej szczęśliwej krainy, do owego legendarnego „złotego wieku”, o powrocie którego marzyli ludzie wszystkich czasów, bo epoka średniowiecza nie była szczęśliwsza niż inne epoki, podobnie bowiem jak inne epoki naznaczona była wojnami, głodem, cierpieniem, ludzką słabością i zbrodnią. Chodzi wyłącznie o prawdę historyczną. Chodzi o to, aby pokazać, że myli się ten, kto twierdzi, iż właśnie wtedy nastąpiła wyjątkowa koncentracja zła, okrucieństwa, ciemnoty i fanatyzmu. Tak jak inne epoki, średniowiecze ma nie tylko cienie, lecz ma także swoje blaski, które w niejednym przypadku są jaśniejsze niż blaski epoki renesansu, oświecenia, a także naszych czasów.

Należy zauważyć, że to przecież w średniowieczu powołano do istnienia niezliczone szkoły i około czterdziestu pierwszych uniwersytetów. To średniowiecze stworzyło szkolnictwo dostępne dla wszystkich stanów. Na synodzie w Voison (529) zdecydowano, że każdy kapłan miejskiej parafii powinien zatrudnić u siebie lektora, który będzie nauczał młodzież. Ta słynna uchwała traktowana jest jako akt powołania do życia szkolnictwa powszechnego. Szkolnictwo powszechne, tworzone i utrzymywane przez Kościół, wspierał także Karol Wielki (+ 814), wydając w roku 797 nakaz, zarządzający otwarcie przy każdym kościele szkoły, gdzie mieli się kształcić chłopcy pragnący podjąć naukę.

wikiwand.com Pieczęć Uniwersytetu Paryskiego 1229 r.

Od XII wieku mamy rozwój uniwersytetów. Warunkiem kształcenia się w nich było najpierw ukończenie *trivium* (trzy przedmioty „literackie”: gramatyka, retoryka i dialektyka) oraz *quadrivium* (cztery przedmioty „matematyczne”: arytmetyka, geometria, astronomia oraz muzyka). Uniwersytet w Paryżu powstał w 1200 r. (zatwierdzenie statutu w 1215 r.), w Oksfordzie w 1214 r. (unia kilku dotychczasowych szkół), w Cambridge w 1209 r., w Padwie w 1222 r., w Neapolu w 1224 r., w Tuluzie w 1229 r., w Salamance w 1230 r.

Przeciętny student zaczynał naukę w wieku 14-15 lat, ale nie było to żelazną regułą. Edukację zaczynał od sztuk wyzwolonych, ale nie było to powtarzanie *trivium* i *quadrivium*, lecz rozszerzenie i pogłębienie nabytych tam wiadomości. Nauka sztuk wyzwolonych trwała zazwyczaj cztery lata. Po złożeniu końcowych egzaminów otrzymywał tytuł *baccalaureus*, który dawał mu prawo nauczania w *trivium* i *quadrivium*. Warunkiem wykładania na uniwersytecie było zdanie specjalnego egzaminu, po którym kandydat otrzymywał tytuł magistra. Przynajmniej przez dwa lata musiał nauczać sztuk wyzwolonych, by awansować w hierarchii nauczycielskiej. Szczytem osiągnięć było uzyskanie stopni naukowych z teologii: najpierw bakałareatu

biblijnego, po dwóch latach prowadzenia wykładów z biblistyki można było ubiegać się o stopień bakałarza *Sententii* (w przybliżeniu dzisiejszy młodszy wykładowca dogmatyki). Po kolejnych dwóch latach wykładania *Sententii* można było starać się o stopień doktora teologii, do czego zazwyczaj było wymagane napisanie komentarza do wybranych ksiąg *Sententii* i publiczna dysputa, w której kandydat występował w roli *respondens*, a funkcję *opponensów* przyjmowali na siebie profesorowie uczelni.

Przyjętą powszechnie formą nauczania była w owych czasach *lectura* – czytanie głośne tekstu uznanego za podstawowy dla danego przedmiotu (dla teologii było to Pismo święte i *Sententiae* Piotra Lombarda, dla prawa – *Corpus iuris* Justyniana i *Decretum* Gracjana, dla medycyny – pisma Hipokratesa, dla filozofii – pisma Arystotelesa), połączone z zadawaniem pytań (*quaestio*), a następnie uporządkowane według zasad prowadzenia dysputy roztrząsanie zagadnień wątpliwych i niejasnych (*disputatio*). W dyspucie stawały przeciwko sobie dwie strony: *respondens* i *opponens*. Ten pierwszy przyjmował hipotetyczne rozwiązania danej kwestii, ten drugi zaś wysuwał zarzuty przeciwko tym rozwiązaniom. W zwykłych warunkach *respondens* mógł być student lub młodszy adept nauki, *opponens* zaś był zwykle profesor, czasami inny student. W szczególnych przypadkach, np. z racji święta szkolnego lub wizyty znakomitszych gości, urządzano „pokazowe” dysputy, gdzie *respondens* i *opponens* bywali dwaj profesorowie, którzy prezentowali różne punkty widzenia tego samego problemu lub opowiadali się za sięganiem do innych źródeł itp.

Z czasem pojawiły się spisane wzorce takich dysput, tzw. *quaestiones disputatae*, które służyły jako materiały do opanowania sztuki dyskusji, argumentowania, wyciągania wniosków. Ponadto słuchacze starali się sporządzać zapiski z publicznych dysput, czyli tzw. *reportationes*.

Wśród uniwersytetów rychło zapanowała specjalizacja, w zależności od tego, w jakiej dziedzinie dana szkoła zdobyła znaczących mistrzów i wypracowała oryginalną własną metodę. Paryż zasłynął w filozofii i teologii, Padwa i Bolonia specjalizowały się w prawie, Oksford i Cambridge w filozofii eksperymentalnej (głównie w filozofii przyrody).

Krzywdzące, bo niezgodne z prawdą historyczną, jest zatem nonszalanckie i aroganckie określanie mianem obskurantów uczonych średniowiecznych i przeciwstawianie im oświeconych humanistów. Dziś, gdy w Polsce najlepszy z uniwersytetów jest klasyfikowany na pozycji pomiędzy 300 a 400 pośród wszystkich uniwersytetów na świecie, warto pamiętać, iż piętnastowieczni uczeni krakowscy mieli osiągnięcia na światowym poziomie nie tylko w zakresie matematyki i astronomii, lecz także w zakresie innych nauk, jak np. filozofia przyrody (buriandizm z jego teorią impetu), logika, teologia (koncylaryzm, *devotio moderna*), prawo międzynarodowe (teoria *ius gentium*, teoria wojny sprawiedliwej), historia, filologia.

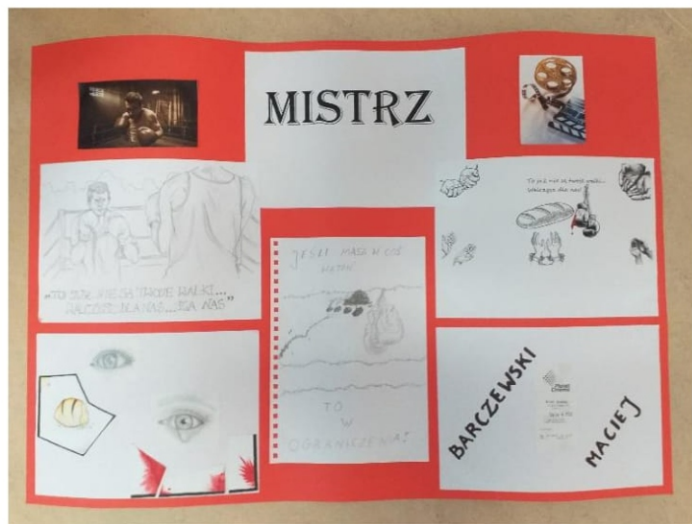
wpia.uj.edu.pl, Uniwersytet Jagielloński, Collegium Novum, Wyk. Drukarnia S. Orgelbranda i Synów w Warszawie, Repr. Grzegorz Zygiel,

Krystyna Michałowska

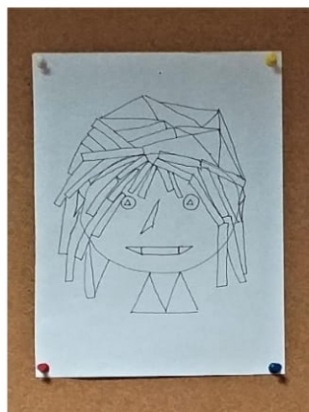
Dzieje się w CEM-ie

FANI KINA I FILMU

Kadeci wspólnie obejrzeni film pt. „Mistrz”. 10 bezpłatnych wejściówek na seans otrzymali od dyrekcji kina Planet Cinema w Elku. Uczniowie podzielili się ze sobą refleksjami na temat obejrzanego filmu, a wrażenia i emocje przelali na papier.

Geometryczny portret

Wykonać portret kolegi lub koleżanki z oddziału, wykorzystując kilka figur geometrycznych, nie jest rzeczą łatwą. A jednak takie polecenie otrzymali kadeci kilku oddziałów w czasie zajęć z matematyki. Jak sobie z tym poradzili? Geometryczne kształty doskonale potrafią oddać charakter portretowanej osoby. Zauważamy nawiązania matematyki do kubizmu – kierunku w sztuce, polegającym na tworzeniu obrazu z wykorzystaniem brył i figur geometrycznych. Przedstawiane przedmioty czy

twarze były dzielone na fragmenty i płaszczyzny, po czym zestawiane tak, by ukazać ich wygląd z różnych perspektyw i w różnym oświetleniu?

Dzień Kropki, czyli święto odkrywania talentów

Czasem wystarczy zacząć od kropki... Kadeci włączyli się w akcję celebrowania Dnia Kropki. Było kreatywnie, twórczo, przede wszystkim wesoło. Tego dnia uczniowie, nauczyciele oraz pracownicy na całym świecie, organizują wiele ciekawych zabaw i happeningów, które pomagają dzieciom odkrywać talenty, poznawać swoje mocne strony, pobudzać wyobraźnię i wspólnie się pobawić. Międzynarodowy Dzień Kropki ma bardzo ważne przesłanie nie tylko dla dzieci i młodzieży, ale też dorosłych. Każdy ma przecież jakiś talent. Dzień Kropki ma zachęcać do ich odkrywania oraz dodawać odwagi w pokazywaniu ich światu. Bądźmy kreatywni!

Dekalog klimatyczny

W bibliotece szkolnej odbyło się spotkanie grupy filmowej FANI KINA I FILMU, podczas którego miała miejsce projekcja filmu pt. „Jestem Greta”. W trakcie dyskusji nad obejrzanym filmem powstał swoisty „dekalog” – zbiór zasad obowiązujących w ramach złagodzenia/opóźnienia skutków zmian klimatycznych.

Działania łagodzące/opóźniające skutki zmian klimatycznych

utrzymać wzrost ciepła
mniejsza emisja dwutlenku
ochrona środowiska
stawianie wiatraków
recykling
oszczędzanie wody
zakręcanie kranu
ograniczyć zużycie energii
jazda rowerem
wegetarianizm

XI Światowy Dzień Tabliczki Mnożenia.

W ramach obchodów święta tabliczki mnożenia odbył się w naszej szkole konkurs "MISTRZ RACHUNKU PAMIĘCIOWEGO". Oto kilka migawek z matematycznych zmagani kadetów tego dnia.

Konkurs fotograficzno-plastyczny

Przez blisko miesiąc trwał w naszej szkole konkurs matematyczny pod dosyć długim, ale jakże wymownym tytułem „Do dyspozycji masz parabol rodzinę. Co z nich stworzysz w minutę, kwadrans, godzinę?”.
DO DYSPOZYCJI MASZ PARABOL RODZINĘ. CO Z NICH STWORZYSZ W MINUTĘ, KWADRANS, GODZINĘ?

Udział w konkursie polegał na wykonaniu pracy plastycznej lub stworzeniu mini-książeczki, w której znaleźć się mogło to, co nas otacza, a swoim kształtem przypomina parabolę. Dodatek do wykonanej pracy mogły stanowić komentarze – dialogi w postaci chmurek myślowych,

których treść mogła mieć charakter krótkich wierszyków w żartobliwym tonie. Prace można było wykonać dowolną techniką, ale rozmiar pracy nie mógł przekroczyć formatu A4.

Laureaci konkursu otrzymali nagrody rzeczowe. Ich prace posłużą jako pomoc dydaktyczna podczas zajęć lekcyjnych z funkcji kwadratowej realizowanych pod koniec roku szkolnego w klasach pierwszych.

BOHATERON 2021

Jak szereg innych szkół w całej Polsce, tak i nasza szkoła zgłosiła swój akces w tegorocznej edycji projektu BohaterOn.

Grupa kadetów wzięła udział w projekcji specjalnego odcinka „Bez cenzury” – „Głód, brud i wesele” oraz dyskusji oksfordzkiej poświęconej zwyklemu życiu w niezwykłym czasie, czyli niewielkiej przestrzeni na normalność (jedzenie, higiena, taniec, śpiew, kino, wesele) podczas Powstania Warszawskiego.

Dwójka naszych kadetów postanowiła w symboliczny sposób podziękować tym, którzy w bohaterskim zrywie niepodległościowym uczestniczyli, a dzisiaj świadczą słowem o tym,

co wtedy strasznego przeszli, przeżyli. Kadeci wykonali pocztówkę zawierającą własnoręcznie wykonany szkic i autorski tekst.

Gra filmowa

Członkowie grupy filmowej FANI KINA I FILMU stworzyli grę filmową na platformie Aribo. Autorska gra dostępna była całej społeczności szkolnej

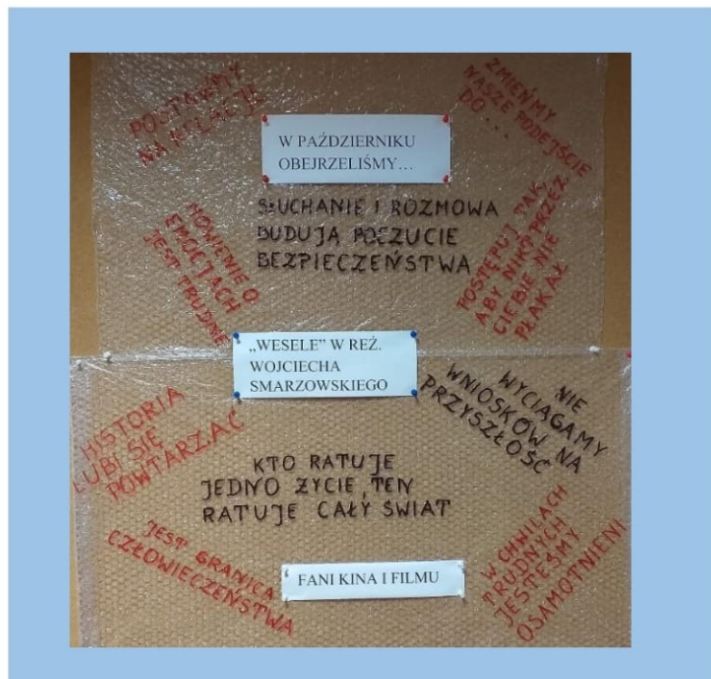

dzięki kodowi QR. Na grę złożyły się różnorodne zadania, m.in. dotyczące twórców filmowych, aktorów, znanych seriali lub niedawno obejrzanych filmów. Wystąpiły w postaci quizu, konkursu fotograficznego lub „koła fortuny”. Uczestnika gry przeprowadzał przez zadania Aribo Bot. Za poprawne wykonanie pojedynczego zadania przyznawane były gwiazdki lub odznaka.

Uczestnicy gry z zaliczonymi wszystkimi zadaniami zostali zwolnieni z dowolnie wybranej kartkówki.

Smutne refleksje

Tradycją w przypadku grupy filmowej FANI KINA I FILMU stało się comiesięczne wspólne oglądanie najnowszych filmów w kinie Planet Cinema w Elku. A to za sprawą dyrektorki tego kina, która systematycznie funduje bezpłatne wejściówki na wybrane przez grupę filmy.

Tym razem było to "Wesele" w reżyserii Wojciecha Smarzowskiego. Film zrobił na młodzieży ogromne wrażenie. Stał się punktem wyjścia do przemyśleń, dyskusji oraz refleksji.

Nocka filmowa

W pierwszej połowie listopada w ramach działań grupy filmowej FANI KINA I FILMU, zorganizowane i przeprowadzone zostały dwie nocki filmowe.

Z uwagi na reżim sanitarny utworzone były dwie małe pod względem liczebności grupy. Młodzież oglądała wybrane filmy z pakietu FilMOTEKA Szkolna, wykonywała quizy filmowe, brała aktywny udział w debacie oksfordzkiej związanej z filmem. Oprócz tego uczestnicy „nocy filmowych” z wielkim zaangażowaniem uczestniczyli w konkursach organizowanych pomiędzy projekcjami kolejnych filmów.

Pomarańczowa wstążka przeciwko przemocy wobec dzieci

Liceum CEM włączyło się w ogólnoswiatową kampanię „Pomarańczowej wstążki” pod hasłem „19 dni przeciwko przemocy i krzywdzeniu dzieci i młodzieży”. Jej zasadniczym celem jest zwiększenie społecznego zaangażowania w przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci. Akcja trwała w dniach 1-19 listopada.

19 listopada obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Zapobiegania przemocy wobec Dzieci i Młodzieży, w obchody którego włączyła się szkoła. CEM POPIERA!

Co to jest dobro?

Pojęcie „dobra” pojawia się często w kontekście edukacji. Wśród tegorocznych priorytetów MEiN pojawia się „Wychowanie do wrażliwości na prawdę i dobro. Kształtowanie właściwych postaw szlachetności, zaangażowania społecznego i dbałości o zdrowie”. Polska szkoła powinna też wspierać i rozwijać znajomość konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i szacunek do tego dokumentu. W preambule naszej konstytucji jej autorzy wymienili kilkanaście wartości, a wśród nich trzykrotnie pojawia się dobro – jako „dobro”, „dobro wspólne – Polska” i „dobro Rodziny Ludzkiej”.

„Dobro” to pojęcie z zakresu moralności i etyki. Niekiedy można odnieść wrażenie, że „moralność” i „etyka” traktowane są jako synonimy, ale przecież moralność jest pierwotna i ważniejsza. Jest to bowiem element praktyki społecznej, to zbiór nakazów i zakazów dotyczących zachowania ludzi, odnoszących się do kategorii dobra i zła. Etyka jest wtórna, to teoria moralności, dział filozofii zajmujący się badaniem i wyjaśnianiem moralności, a także formułowaniem ocen, innowacji, propozycji i zaleceń w tym zakresie. Do praktycznych wytworów refleksji nad moralnością należy tzw. etyka stosowana, zawierająca zakazy, nakazy, zalecenia, rekomendacje odnośnie do sytuacji pojawiających się w różnych sferach ludzkiej działalności, w tym podczas wykonywania przynajmniej niektórych zawodów, np. pracowników nauki (etyka badań naukowych), biznesmenów (etyka biznesu), lekarzy, prawników, inżynierów, **nauczycieli**, dziennikarzy. Zalecenia etyki stosowanej mogą przyjmować postać kodeksów etycznych poszczególnych zawodów lub poszczególnych organizacji (m.in. szkół, przedszkoli itd.).

Jak definiować dobro w zakresie moralności i przede wszystkim jak je rozpoznawać? Elementarne wiadomości w tym zakresie oferuje niezawodna Wikipedia (abstrahując od naukowej wartości zamieszczone tam wiedzy, trudno kwestionować jej wartość na poziomie popularnonaukowym). Według zamieszczonej tam definicji dobro należy do podstawowych pojęć etycznych. W moralności dobro określa poprawność czynów i zachowań człowieka, ich zgodność z obowiązującymi normami moralnymi. W opinii Sokratesa dobra moralne są najważniejsze, są istotniejsze od dóbr pozostałych, dóbr niższych i pozornych. Prawdziwym dobrem jest wiedza – zdobywając wiedzę, osiągamy dobro. Pozyskiwanie tak rozumianego dobra, utożsamianego z cnotą, poprowadzi ludzi do szczęścia. Tylko to, co prawdziwie dobre, jest rzeczywiście pożyteczne (odwrócenie utylitarystycznego stwierdzenia, że to, co jest użyteczne, jest dobre).

Uczeń Sokratesa Platon wprowadził ideę traktowania dobra nie jako jakiejś cechy, ale jako obiektywnego bytu – Dobra. Tak rozumiane Dobro Platon traktował jako zasadę, na której świat powstał, według której niedoskonały sposób istnieje i ku czemu ostatecznie zmierza.

Starożytni stoicy nie traktowali dobra jako bytu obiektywnego, ale jako działanie zgodne z ogólnym porządkiem świata. Ten „ogólny porządek świata” został ustalony i światu narzucony przez abstrakcyjny, bezosobowy absolut zwany „pneumą”. Ktokolwiek podejmuje działania zgodne z „wołą pneumy”, czyni dobro. Jeśli natomiast działa w sprzeczności z zasadami nadawanymi światu przez „pneumę”, przyczynia się do zła i cierpienia.

Największy wpływ na nasze myślenie o dobru i złu w sferze moralności wywarł Arystoteles, którego poglądy do filozofii i teologii chrześcijańskiej implementował św. Tomasz z Akwinu. Arystoteles pojęcie dobra powiązał z celami ludzkiego działania, formułując zasadę: „Dobro jest celem wszelkiego dążenia” (łac. *bonum est quod omnia appetunt*). Punktem wyjścia kryterium dobra oparte na racjonalnym założeniu, iż nikt nie dąży do zła, nikt nie pożąda zła. Dobro odnajdujemy zatem w celach, które ludzie nadają swemu życiu. Poszczególne cele pomniejsze służą celom ważniejszym, a na szczycie stoi cel najwyższy – dobro osiągalne, który nie służy niczemu.

Filozofowie kolejnych epok sprawom dobra i zła poświęcili niemało uwagi. Korzenie etyki współczesnej tkwią w epoce oświecenia (XVIII w.). Warto

zwrócić uwagę na twórczość filozoficzną 2 myślicieli tej epoki: Szkota Davida Hume’a (1711-1776) oraz pruskiego Niemca z Królewca Immanuela Kanta (1724-1804). Pierwszy z nich, autor m.in. „Traktatu o naturze ludzkiej” (1738) oraz „Badań dotyczących zasad moralności” (1752) sformułował fundamentalną tezę: „Moralność jest w większym stopniu sprawą uczucia niżeli sądu.”

D. Hume twierdził, że oceny moralne nie mogą być sądami rozumu. Rozum służy do stwierdzania faktów, do formułowania twierdzeń, że coś jest tak albo inaczej, to zaś nie może popychać do działania, Sądy moralne odnoszą się do ludzkich czynów, do ludzkiego działania, a w tej sferze decydujące są uczucia, albowiem to obietnica przyjemności lub zagrożenie cierpieniem popychają ludzi do działania. Z uczuciami trudno dyskutować, mamy takie, jakie mamy. Zdaniem Hume’a „namiętność jest stanem pierwotnym”, uczucia, sentymenty i namiętności są nieproblematyczne, niekrytykwalne. Dlaczego jednak ludziom udaje się zbudować wspólną, w znacznym stopniu spójną, moralność? Według Hume’a wynika to z faktu, że owe uczucia, sentymenty i namiętności wpisane są w naturę ludzką, ta zaś jest ludziom dana. Można to spuentować stwierdzeniem, iż to serce podpowiada, co jest dobrem.

W opinii Alasdaira MacIntyre’a, którego poglądy przybliży ten artykuł, „filozofia Kanta stanowi jeden z wielkich punktów zwrotnych w historii etyki, bowiem dla większości późniejszych pisarzy filozoficznych, w tym także tych, którzy są świadomie antykantowscy, etyka jest dziedziną definiowaną w kategoriach Kanta”. MacIntyre twierdzi wręcz, że dla wielu ludzi, którzy nigdy nie słyszeli o filozofii ani o Kancie, moralność jest mniej więcej tym, co powiedział Kant. Punktem wyjścia dla etyki Kantowskiej jest twierdzenie, że nic nie jest bezwarunkowo dobre – oprócz dobrej woli, zatem w ocenach moralnych uwaga powinna skupiać się bardziej na woli sprawcy, jego motywach i intencjach niż na tym, co on w rzeczywistości robi (Jakie motywy i intencje czynią dobrą wolę dobrą?).

Fundamentem etyki Kanta jest twierdzenie, że jedynym motywem dobrej woli jest spełnianie swego obowiązku dla niego samego – „cokolwiek dobra wola zamierza czynić, zamierza tak dlatego, że jest to jej obowiązek”. Jeżeli człowiek robi coś, co jest jego obowiązkiem, z zupełnie innych powodów, jego działanie pozbawione jest wymiaru moralnego. Przykład: jeśli sklepikarz waży co do grama i wydaje resztę co do grosza z poczucia obowiązku, wtedy czyni dobro, ale jeśli tak postępuje ze względów marketingowych, dla pozyskania renomy i klientów, nie czyni dobra.

Osoba rozumiejąca swoje obowiązki i przestrzegająca swych obowiązków działa na rzecz dobra. Jak może ona rozpoznać, co jest jej obowiązkiem? W jaki sposób powinna ona zbudować katalog takich obowiązków?

Człowiek nakazy ustanawia sam dla siebie. I tylko takie nakazy będzie szanował. Immanuel Kant opisuje mechanizm takiego ustanawiania nakazów. Podstawą jest refleksja: Czy pragnę, aby zasada, według której zamierzam postąpić, powinna obowiązywać wszystkie racjonalne istoty? Czy powinna ona stać się prawem powszechnym, stosowanym również do mnie; czy chcę, aby była ona prawem natury?

Taka zasada, którą można uczynić obowiązującym prawem, to prawdziwy imperatyw moralny, czyli imperatyw kategoryczny. W opinii A. MacIntyre’a imperatyw kategoryczny Kanta wydaje się akceptowalny we współczesnym liberalnym społeczeństwie indywidualistycznym. Po pierwsze, taki nakaz moralny czyni jednostkę suwerenną i umożliwia jej odrzucenie wszelkich autorytetów zewnętrznych. Po drugie, daje on jednostce wolność dążenia do dowolnych celów, nie narzucając, że powinna czynić coś innego niż to, czego dla siebie pragnie. Nie oznacza to jednak zupełnej samowoli w sferze moralności – Kant mówi przecież, czego nie robić: nie łamać przyrzeczeń, nie kłamać, nie popełniać samobójstwa itd. Ludzkie skłonności należą do zdeterminowanej fizycznie i psychologicznie natury, nie możemy ich wybierać, ale możemy wybierać między naszymi skłonnościami a naszym obowiązkiem.

Wiek XIX wniósł nowe spojrzenia na etykę. Według pozytywistów dobre jest to, co jest użyteczne, co przyczynia się do zwiększenia przyjemności i redukcji ludzkiego cierpienia. Podobnie dobre jest to, co jest nowsze, co jest na wyższym poziomie rozwoju – czy to ewolucyjnego, czy to społecznego.

Rok 1903 jest wskazywany jako data narodzin metaetyki, czyli teoretycznej refleksji nad teorią moralności. Ukazała się wówczas książka profesora Uniwersytetu Cambridge George'a Edwarda Moore'a (1873-1958) pt. „Zasady etyki”. A. MacIntyre, wskazując związki metaetyki Moore'a z filozofią analityczną, z pewnym dystansem spogląda na zwolenników czy wręcz wyznawców tego filozofa, z jego publikacją wiążących nadzieję, że położy ona kres dotychczasowym sporom dotyczącym moralności.

W kluczowej dla moralności kwestii dobra G. Moore stwierdza, iż jest ono pojęciem niepodlegającym analizie. Dobro jest nazwą dla prostej własności, którą Moore nazywa „pozanaturalną” (non-natural), jako że nie da się jej utożsamiać z jakąkolwiek własnością naturalną. „Dobro” nie jest definiowalne („dobry” jak „złoty”). Jak zdefiniować taką cechę: „złoty”? Tę niedefiniowalną cechę rozpoznajemy natychmiast i podobnie rzecz ma się z cechą „dobry”. Skąd wiemy, że coś jest dobre? Odpowiedź brzmi: własności „bycia dobrym ze swej istoty” **nie możemy nie rozpoznać** natychmiast, gdy tylko zostanie nam przedstawiona. Jak rozumieć, że coś jest dobre ze swej istoty? Moore stwierdza, że rzeczami uznawanymi za dobre ze swej istoty są takie rzeczy, które powinny istnieć ze względu na nie same, a nie na cokolwiek innego. I te rzeczy rozpoznajemy natychmiast.

Co należy zatem czynić, aby działać na rzecz dobra, aby dobro powiększać? Odpowiedź brzmi: „Powinniśmy dokonywać tych czynów, które sprawia, że we wszechświecie zaistnieje więcej dobra, niż by to miało miejsce w przypadku jakichkolwiek innych czynów”. Warto zaznaczyć, że twierdzeń dotyczących tego, co jest dobre ze swej istoty, nie można udowodnić ani obalić. Nie jest tu przydatna argumentacja typu: „dobre, bo przyjemne”, „dobre, bo użyteczne”, „dobre, bo stojące na wyższym poziomie rozwoju”, „dobre, bo korzystne dla mnie”, „dobre, bo korzystne dla kogoś”. Intuicjoniści w rodzaju Moore'a twierdzą, że wszyscy mamy intuicję w sprawach dotyczących moralności. Według Moore'a „słuszny czyn jest wartościowy tylko jako środek do tego, co jest dobre”. A co jest bezdyskusyjnie dobre? Na to Moore odpowiada następująco: „Gdy znaczenie pytania jest zrozumiałe, odpowiedź na nie w głównych zarysach wydaje się być tak oczywista, że zagraża jej niebezpieczeństwo obrócenia się w banał. Najbardziej cenne rzeczy, które znamy lub wyobrażamy sobie, to pewne stany świadomości, które z grubsza można uznać za:

- 1) przyjemności obcowania z innymi ludźmi
- 2) oraz radość z pięknych przedmiotów”.

Najwyższą wartość mają stosunki międzyludzkie oraz przeżycia estetyczne związane z pięknymi przedmiotami.

Relacjonowany przez A. MacIntyre rozwój etyki 300 lat doprowadził do rozchwiania norm moralnych, co przejawia się w trudności ze zdefiniowaniem dobra. Współcześnie (w epoce postmodernizmu) dominuje swoista etyka, nazywana emotywizmem (w pewnej wersji ekspresywizmem). Zdaniem Charlesa L. Stevensona, głównego teoretyka emotywizmu, stwierdzenie, że coś jest dobre, oznacza: „Aprobuję to, ty również to aprobuj”. Analogicznie twierdzenie, że coś jest złe, oznacza dezaprobatę mówiącego, będącą wyrazem jego negatywnych emocji wobec ocenianego zjawiska (osoby, rzeczy). W świetle emotywizmu nie sposób ustalić, czyj sposób życia jest lepszy, a czyj gorszy. Nie istnieją kryteria, według których można by uznać, że czyjeś życie jest uporządkowane, ponieważ nie da się określić, jakiemu celowi ono powinno być podporządkowane. Taki cel ostateczny ludzkiego życia w tej koncepcji nie istnieje. Koresponduje to ideologią współczesnego liberalizmu, dopuszczającego rozmaite koncepcje ludzkiego dobra. Ale niedopuszczającego możliwości pojawienia się jakiegokolwiek dominującej koncepcji dobra, która zostałaby wdrożona w życie publiczne. W tej ideologii dobro jest ekspresją indywidualnych preferencji na wzór zachowań konsumentów w warunkach gospodarki rynkowej.

Po trzecie, głoszony przez liberalnych ideologów indywidualizm moralny wywiera niszczące działanie na więzi będące warunkiem uczestnictwa we wspólnocie politycznej zorganizowanej wokół wspólnego dążenia do określonego dobra, które byłoby czymś więcej niż tylko sumą preferencji jednostek. Brak takiego wspólnego dobra oraz organizowanie życia społecznego i gospodarczego w sposób, który faktycznie uniemożliwia kształtowanie się takich wspólnot, ostatecznie odbiera – wbrew indywidualistycznej ideologii i retoryce liberalizmu – podmiotowość jednostkom ludzkim, a także prowadzi do zastąpienia

chrześcijańskiego czy Marksowskiego pojęcia sprawiedliwości ideami sprawiedliwości jako użyteczności (Bentham i Mili), jako sprawiedliwej umowy społecznej (Rawls) czy sprawiedliwego nabywania dóbr (Nozick). Jest więc paradoksem współczesnego liberalizmu to, że jako ideologiczny rzecznik praw i wolności autonomicznych jednostek ludzkich, faktycznie wspiera realizację polityki odbierającej ludziom ich podmiotową sprawczość i autonomię.

Adam Chmielewski, s. XII Wstępu do „Dziedzictwa cnoty”

Dlaczego warto zapoznać się z poglądami A. MacIntyre'a i dlaczego zwłaszcza nauczyciele powinni to uczynić? Inspiracją może być chociażby taki dość długi cytat z jego dzieła:

Przeprowadzenie zbyt ścisłych paraleli pomiędzy dwoma różnymi okresami historycznymi jest zawsze niebezpieczne; do najbardziej mylących należą paralele pomiędzy naszą własną epoką w Europie i Ameryce Północnej a epoką historyczną, w której imperium rzymskie uległo przeobrażeniu w średniowieczny okres ciemnoty. Mimo to pewne paralele da się przeprowadzić. Punktem zwrotnym w tamtej historii był moment, w którym ludzie dobrej woli zarzucili próby ocalenia imperium rzymskiego i przestali utożsamiać już obyczajowość i wspólnotę moralną z zachowaniem tego imperium. Zamiast tego postawili sobie (...) zadanie budowy nowych form wspólnoty, w ramach której moralność i dobre obyczaje mogłyby przetrwać nadchodzące wieki barbarzyństwa i ciemnoty. Jeżeli moja interpretacja naszych warunków moralnych jest słuszna, należy także wyciągnąć wniosek, że my również już czas jakiś temu osiągnęliśmy taki sam punkt zwrotny. Na obecnym etapie sprawa zasadniczą jest budowa lokalnych form wspólnotowych, w których możliwe byłoby zachowanie dobrych obyczajów oraz życia intelektualnego i moralnego w obliczu epoki nowego barbarzyństwa, które już nadchodzi. A jeżeli tradycja cnot ądołała przetrwać okropności minionego okresu ciemnoty, nasze nadzieje nie są całkiem bezpodstawne. Tym razem jednak barbarzyńcy nie gromadzą się u naszych granic; oni od pewnego już czasu sprawują nad nami władzę. Fakt, że nie uświadamiamy sobie tego, stanowi element naszej skomplikowanej sytuacji. Nie czekamy na Godota, lecz na kogoś innego, na kolejnego – bez wątpienia bardzo odmiennego – świętego Benedykta. Alasdair MacIntyre, Dziedzictwo cnoty. Studium z teorii moralności, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 466-466

Alasdair MacIntyre

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Alasdair_MacIntyre

Paweł Kaźmierczak w swojej pracy „Neoarystotelesowska filozofia edukacji w ujęciu Alasdaira MacIntyre'a” (2019) zadaje retoryczne pytania: „Czy instrumentarium koncepcyjno-pojęciowe MacIntyre'a może stanowić właściwe narzędzie do budowania teorii pedagogicznej i rozwiązywania pedagogicznych sporów?” I odpowiada na to pytanie następująco: „Perspektywa moralisty, jaka przyjmuje MacIntyre, wydaje się przydatna dla pedagogiki”, a nawet można go uznać za czołowego teoretyka współczesnej pedagogiki.

Generalnie można powiedzieć, że Alasdair MacIntyre podjął próbę odkrycia na nowo poglądów Arystotelesa i zaoferowania „Naszemu Czasom” koncepcji Filozofa. Z perspektywy pedagogiki twórcze i życiodajne wydaje się towarzyszenie poszukiwaniom odpowiedzi na takie oto pytania: Na czym polega dobre życie? Co jest moim dobrem? Do jakich dóbr powinienem (powinnam) dążyć? Jaka jest hierarchia tych dóbr? Czy mam powody, aby pragnąć tych dóbr, których pragnę? Szukając odpowiedzi na pytanie, czym jest dobro, należy przypomnieć pogląd Arystotelesa, iż jest ono celem wszelkiego dążenia. W tym kontekście przydatna wydaje się analiza takich pojęć, jak dobro, dobre życie i dobra edukacja. Z tej analizy wywodzi się konkluzja: **Życie poświęcone dążeniu do dobra jest dobrym życiem, a przygotowaniem do niego jest dobra edukacja.** MacIntyre (w kontrze do liberalistów, postmodernistów, emotywistów) twierdzi, że istnieje obiektywna, możliwa do odkrycia prawda na temat tego, jakie postępowanie jest dobre i najlepsze w danych okolicznościach, a także co do tego, na czym polega dobre i najlepsze życie w ogóle. Jego zdaniem można stwierdzić obiektywnie, do jakich dóbr powinniśmy dążyć oraz na czym polega dobre życie, istnieje bowiem ostateczny cel ludzkiego życia, który nadaje temu życiu jedność.

Paweł Kaźmierczak, przytacza w swojej książce (s. 40) wyrażone w *Ethics in the Conflicts of Modernity* poglądy MacIntyre’a na temat tego, co jest prawdziwie dobre, co jest potrzebne jest do dobrego życia; to osiem dóbr:

1. Dobre zdrowie.
2. Standard życia zapewniający wolność od nędzy (jedzenie, ubranie, mieszkanie).
3. Dobre relacje rodzinne.
4. Edukacja pozwalająca na realizację naszych możliwości.
5. Sensowna i satysfakcjonująca praca.
6. Posiadanie dobrych przyjaciół.
7. Czas poza pracą na wartościowe zajęcia własne: aktywność sportową, intelektualną czy artystyczną.
8. Zdolność racjonalnej osoby do porządkowania swojego życia, do rozpoznawania swoich błędów i uczenia się z nich.

Już na etapie elementarnych prób definiowania dobra pojawia się pytanie: Czy obiekty naszych marzeń, pragnień i pożądań stają się przez to właśnie dobre (subiektywizm), czy też czegoś pożądamy przez wzgląd na to, iż jest dobrem, ma cechę dobra (obiektywizm)? Dla wielu ludzi jako dobra jawią się takie oto przedmioty i zjawiska, jak pieniądze, władza, prestiż. Ale najważniejszym celem wynikającym z natury ludzkiej jest przemiana ze stanu „nieokrzesanego” w stan wykształcony, uformowany, wychowany czy też spełniony, a sposobem na to jest rozwój sprawności zarówno moralnych, jak intelektualnych, czyli rozwój cnót.

Pytanie o dobro pociąga za sobą pytanie o to, jaka droga do niego wiedzie. Na pewno ważną rolę odgrywa tu dobra edukacja. Relacjonując poglądy MacIntyre’a, P. Kaźmierczak pisze, iż zauważa on, że w odróżnieniu od takich określeń, jak dobry dżem lub dobry nóż, których znaczenie jest niekontrowersyjne, na temat tego, co sprawia, że dobra edukacja jest dobrą edukacją (...) toczą się najostrzejsze spory.

Arystoteles twierdzi, że obiektywnym celem ludzkiego życia jest eudajmonia polegająca na dobrym funkcjonowaniu i rozwoju. A. MacIntyre stwierdza za nim: „Dobrem człowieka bowiem jest pełne ludzkie życie w możliwie najdoskonalszym kształcie, a praktykowanie cnót jest jego niezbędnym i najważniejszym elementem”. W trakcie życia pojawia się wiele dóbr zewnętrznych wobec praktykowanych działań, jak wymienione wyżej pieniądze, władza czy prestiż. Jednak nie one decydują o dobrym życiu, istotne są dobra wewnętrzne wobec praktyk, jak na przykład doskonałość malowania portretów, doskonałość grania muzyki, śpiewania, sporządzania posiłków, wychowywania dzieci, nauczania, naprawiania samochodów, prowadzenie samochodu etc. Ażeby posiadać pragnienie osiągania dóbr wewnętrznych, trzeba mieć i pielęgnować odpowiednie cnoty. „Cnota jest nabytą ludzką cechą, której posiadanie i przestrzeganie umożliwia nam osiąganie dóbr wewnętrznych wobec praktyk, jej brak natomiast osiągnięcie tych dóbr skutecznie nam uniemożliwia.” (P. Kaźmierczak, s. 42).

Nie ograniczając się do dóbr wewnętrznych wobec praktyk, A. MacIntyre wymienia inne ważne dobra, jak dobro uczucia, dobro przyjaźni, dobro samowiedzy, dobro swobodnej lub żartobliwej konwersacji. Omawia też szerszą koncepcję dóbr, dobra wspólne, które stanowią podstawę integralnej wizji życia społecznego, łączącej etykę z polityką, naukami społecznymi oraz prawem. Te dobra wspólne to dobra rodzin, szkół, zakładów pracy. Dążenie do tych wszystkich dóbr wspólnych wymaga wspólnej deliberacji i współpracy oraz osobistej odpowiedzi na pytanie: „Jaki sposób życia jest najlepszy dla mnie jako człowieka, a nie tylko jako członka rodziny, przyjaciela, studenta czy rolnika?” W ujęciu A. MacIntyre’a dobre życie ludzkie to nieustanne poszukiwanie najlepszego sposobu życia. Żyjąc dobrze, powinniśmy zmierzać do osiągnięcia najlepszych dóbr w pozostających naszym zasięgu. A rozwój dobrze żyjącego człowieka uczyni go zdolnym do pozyskania tych dóbr. Trzeba jednak pamiętać o tym, że nie ma jakiegos konkretnego dobra, które czyniłoby życie danej osoby spełnionym – zawsze można osiągnąć coś więcej. Życie jest procesem nieustannego podejmowania decyzji i poprzez te decyzje ukierunkowujemy nasze życie na jego cel ostateczny, a poprzez refleksję nad tym procesem tworzymy narrację własnego życia, pozwalającą rozpoznać, czy zmierzamy we właściwym kierunku. Jeżeli obserwujemy wzrost samoświadomości, zwłaszcza świadomości swoich błędów i porażek moralnych, pozyskujemy sygnał, że idziemy dobrą drogą; brak takiej świadomości to symptom zagubienia drogi.

Jak przysposobić człowieka do kroczenia właściwą drogą, do podejmowania trafnych decyzji i umiejętności refleksji nad własnymi uczynkami? Biologiczny aspekt rozwoju człowieka stanowi o jego „niesamowystarczalności” i to decyduje o znaczeniu dobrej edukacji. Dobrej, czyli prowadzącej dziecko od zależności do względnej niezależności. W rozwoju dziecka od „W rozwoju dziecka od niemowlęctwa (całkowita zależność) do stadium dojrzałości (samodzielne rozumowanie praktyczne), MacIntyre wyróżnia 3 powiązane ze sobą aspekty.

1. Stopniowe nabywanie umiejętności oceny własnego postępowania w kategoriach dobra i zła.
2. Przemiana dziecięcych pragnień i pasji, od fiksacji na infantylnych pragnieniach, niepoddanych krytycznej ocenie, do umiejętności spojrzenia z dystansu na własne motywacje i racjonalnego działania.
3. Przejęcie od bycia świadomym jedynie teraźniejszości do zdolności wyobrażania sobie realistycznych przyszłych możliwości, które mogą stać się przedmiotem wyboru.”

(Paweł Kaźmierczak, Neoarystotelesowska filozofia edukacji w ujęciu Alasdaira MacIntyre’a, s. 48)

Dobra edukacja pozwala uczniom pozyskać (wyćwiczyć, utrwalić) umiejętność prawidłowego ustalania celów, ku którym będzie zmierzać w swoim życiu. Jak nauczyciele (wychowawcy) mają pomóc w tym swoim podopiecznym? Powinni wdrażać ich do refleksji nad podejmowanymi działaniami w tym kierunku, aby umieli oni podporządkowywać swoje pragnienia rozumowi i przekształcać je poprzez rozwijanie cnót. Uporządkowanie wewnętrznych relacji pomiędzy rozumem a sferą emocji i pragnień (aspiracji, dążeń, skłonności) umożliwia życie udane i spełnione, a nieporządek w tych relacjach skazuje człowieka na niepowodzenie w życiu praktycznym.

Cnotę jako wewnętrzne dobro ludzkiego działania ładnie opisał w jednym ze swych wystąpień Martin Luther King: „Jeśli człowiek jest powołany do tego, by być zamiataczem ulic, powinien zamiatać ulice tak, jak Michał Anioł malował, Beethoven grał lub Szekspir pisał. Powinien zamiatać tak dobrze, że mieszkańcy nieba i ziemi zatrzymają się mówiąc: tu mieszkał wielki zamiatacz ulic, który doskonale wykonał swoją pracę”.

Bibliografia:

1. Alasdair MacIntyre, *Dziedzictwo cnoty. Studium z teorii moralności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, (pierwsze wydanie: *After Virtue*, Notre Dame University Press, Notre Dame 1981)
2. A. MacIntyre, *Krótko historia etyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995
3. Paweł Kaźmierczak, *Neoarystotelesowska filozofia edukacji w ujęciu Alasdaira MacIntyre’a*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2019